

SA LETA TE PAULA KOARI NA TIE PA ROMA Sa Vinabakala

Ta kubere koe Paula sa leta hie, pude na vina namana-mana sa nana inene la koasa ekelesia pa Roma gua. Sa nana nati minizimizi si pude la tavetavete somanae paki koari na tie te Zisu Karisito vasina, meke koasa dia tinokae rini si pude hola la pa Sipeini, gua. Koasa nana leta si va bakalia sa koa rini sa nana ginilagilanana sa rina η erane meke sa tinoa tadina tie te Karisito. Va bakala valeani sa sari doduru guguana sa Inavoso Leana koasa leta hie.

Sipu beto zama qetuqetu na tozia sa sa nana tinokae koa rini pa vinaravara, si zama vura nia sa sa nati ginuana sa leta hie sapu guahe: “Ura va dogoroni gita sa Inavoso Leana te Zisu Karisito sa sira η ana gua meke va to η oto pule gita Tamasa si gita, podalae pa rina η erane meke tava hokoto tugo pa rina η erane.” (1:17) Beto asa si hoda la ia Paula sa nana binalabala sapu guahe: Ari doduru tie mo, sari na tie Ziu meke sari na tie Zenitailo^d si ta hivae beto mo pude tata pule mae koe Tamasa, sina lopu votivotikaedi si arini koasa ninira η ira tanisa sinea. Sea beto mo sarini meke lopu boka harupu puleni teledia si arini, ba pa korapa rina η erane mo si va tata pule lai Tamasa koa Sa sari na tie koe Zisu Karisito.

Beto asa si tozi va bakalia Paula sa tinoa vaqura tadina tie pu koa soto koe Karisito. Koa varibulei koe Tamasa si arini, meke sa Maqomaqo Hope si vata rupahi si arini koasa ninira η ira tanisa sinea meke sa minate.

Pa hinia lima meke kamo a vesu si vari vivinei nia tugo Paula sa tinavete tanisa Tinarae te Mosese, meke sa ninira η ira tanisa Maqomaqona Tamasa pa tinoa tanisa pu va hinokara. Podalae pa hinia sia meke kamo a pa hinia

manege eke, si balabala sisigitia e Paula sa ninanasa sapu vegugua meke kaqu boka varigotoi sari na tie Ziu meke sari na tie Zenitailo koasa minizimizi te Tamasa koari doduru tie, gua. Sa natina sa nana vivinei koasa gugua sa si guahe: Sa kiniluna e Zisu koari na tie Ziu kamahire si na kukuruna sa minizi mae te Tamasa pude di ta varigarae mae sari doduru tie pa korapa tataru variharupi te Tamasa koe Zisu Karisito. Meke va hinokaria Paula sapu pa vina betona sa totošo ta mutina si lopu kaqu tale kilua rina tie Ziu se Zisu, ba kaqu ta harupu tugo si arini.

Vina betobeto hokara, si kuberia Paula sa gugua sa kinokoa tanisa tie koe Karisito pa sira^{na} tataru, sapu soto la koasa tinoa vari tatarue koari na votiki tie. Vivinei ni tugo sa sari na binalabala gugua hire: sa tinavete nabulu la koe Tamasa, sa tinavete tadina tie te Karisito koasa qinavuna, meke koari na tie te Karisito, meke sapu gua leana meke kaleana pa tinavete pude mada lopu ta zutu si gita pa nada binalabala. Sa nana inavoso telena koari nana baere, meke sa nana vinahesi la koe Tamasa si tozia sa pa vinabetona sa leta.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka Hie

- Vina bakalana meke sa nati binalabala. Hinia 1:1-17
- Sa hiniva pude ta harupu sari na tie. Hinia 1:18 kamo hinia 3:20
- Sa sira^{na} tinaharupu te Tamasa. Hinia 3:21 kamo hinia 4:25
- Sa tinoa vaqura koe Karisito. Hinia 5:1 kamo hinia 8:39
- Sa minizimizi te Tamasa koari na butubutu Izireli. Hinia 9:1 kamo hinia 11:36
- Hahanana leana pa tinoa koe Karisito. Hinia 12:1 kamo hinia 15:13
- Vina betobeto meke sa qinetuqetu te Paula. Hinia 15:14 kamo hinia 16:27

Sari Zinama Tuketukele

¹ Arau Paula si kuberia sa leta hie. Arau si keke nabulu te Zisu Karisito. Ta tioko si rau pude na apositolo^d meke tava madi si rau pude tarae nia sa Inavoso Leana koari na tie.

² Sa Inavoso Leana hie si ele va tatara nia tu Tamasa pukerane koari Nana poropita, sapu gua ele ta kubere pa Kinubekubere Hope. ³ Sa Inavoso Leana si sa guguana sa Tuna Tamasa, sapu sa nada Baṅara, se Zisu Karisito, sapu podo guana tie pa tutina e Devita. ⁴ Meke sa Nana tinoa tinamasa si vata dogoro va bakala koasa niniraṅira pa Nana tinuru pule pa minate, sapu na Tuna sa Tamasa lavata si Asa. ⁵ Pa korapa tataru variharupi te Zisu Karisito si ta vizata si rau koe Tamasa pude na Nana apositolo, pude tarae nia sa Inavoso Leana koari doduru tie pa ninae popoa, pude va hinokaria na va tabea rini si asa. Asa si tavetia Tamasa pude mani tava lavata se Karisito.

⁶ Gamu pu koa mia pa Roma ba ta tioko tugo koe Tamasa pude somana tugo koari na tie te Zisu Karisito. ⁷ Gua asa si kubere atunia rau koa gamu doduru tie te Karisito pa Roma sa leta hie. Gamu pu ta tatarue na ta tioko mia koe Tamasa, pude Nana tie soti, gua.

Mani ponini gamu sa Tamasa, sa Tamada, meke e Zisu Karisito sa Nada Baṅara sa tataru lopu ta ṅana kamona meke sa binule.

Sa Vinaravara Zama Leana

⁸ Kekenu si maqu zama leanani gamu rau si gamu doduru koasa qua Tamasa pa korapana Zisu Karisito, sina avoso nia rau sa inavosona sa mia rinaṅeraṅe sapu ta tozi urahae koasa kasia popoa. ⁹ Meke sa Tamasa tu si va sosodea sapu lopu hite muliṅini gamu rau doduru totošo koari na qua vinaravara. Nabulu nia rau si Asa pa doduru buloqu sipu tarae vura nia rau sa Inavoso Leana koasa guguana sa Tuna. ¹⁰ Hoke tepa ia rau sa Tamasa, meke be guana Nana hiniva kamahire si mani toka nau pude

atu dogoro gamu. ¹¹ Ura okoro sisigiti nia rau si pude atu dogoro gamu. Pude maqu atu vivinei ni koa gamu sari na vinaritokae maqomaqo ta manaedi, pude va ninirai sari na maqomaqo mia. ¹² Sapu gunia rau si guahe: pude mada keke gua ta tokae beto mo si gita doduru. Gamu ta tokae pa qua rinanerane, meke arau ba ta tokae tugo pa mia rinanerane.

¹³ Gilania mia gamu na tasiqo koe Karisito sapu soku toতোসি mizimizi atu si rau, ba koba ta hukata. Hiva vata evanae ni tie te Karisito pule rau si kaiqa tie koa gamu. Kekenono gua tugo sapu ele evania rau koari kaiqa votiki tie Zenitailo.* ¹⁴ Sina koa nana sa qua tinavete koa gamu doduru tie, koari na tie Quriki^d, meke koarini pu lopu na tie Quriki, meke koari na tie tumatumaedi meke sari na tie pupuhudi. ¹⁵ Gua asa ke okoro hola nia rau si pude atu tarae nia koa gamu na tie pa Roma sa Inavoso Leana te Zisu Karisito.

Sa Niniranira tanisa Inavoso Leana te Zisu Karisito

¹⁶ Lopu hite kurekure nia rau sa Inavoso Leana te Zisu Karisito hie, sina gilania rau sapu asa sa niniranira te Tamasa pude harupi sari doduru tie pu va hinokaria si Asa, kekenu koari na tie Ziu^d, meke gua tugo koari na tie Zenitailo^d.* ¹⁷ Ura ele va dogoroni gita sa Inavoso Leana te Zisu Karisito sa sirana gua meke va tonoto gita Tamasa si gita. Ta podalae pa rinanerane meke tava hokoto tugo pa rinanerane si asa. Gua asa sapu ta kubere koasa Kinubekubere Hope, sapu zama guahe: “Asa sapu tava tonoto koe Tamasa pa korapa rinanerane si kaqu toa,” gua.*

Doduru Tie si Sea Beto

* 1:13 TTA 19:21 * 1:16 Mk 8:38 * 1:17 Hbk 2:4

¹⁸ Ba sa binugoro te Tamasa si vura mae pa Maⁿauru koari doduru sinea na kinaleadi tadi na tie pu hukatia sa hinokara. ¹⁹ Kaqu va kilasi Tamasa si arini, sina ele va dogoro ni tu Sa koa rini sa Nana tinoa soti, meke ele bakala valeana tu koa rini si Asa. ²⁰ Seunae gua kuria Tamasa sa kasia popoa si ele bakala mo koari na tie sa Nana Tinoa lopu ta dogorona, sapu sa Nana ⁿiniraⁿira koa holana, meke sa Nana Tinamasa. Ta dogoro va bakala si arini koari doduru vina podaka saripu taveti Sa. Gua ke lopu boka zama kokoha sari na tie sapu lopu tumae nia rini sa Tamasa, gua. ²¹ Gilania dia mo sa Tamasa, ba lopu ponian rini sa vina lavata sapu garona Sa, meke lopu zama leana koa Sa si arini. Ba sari na dia binalabala na ginilagilana si ta evaⁿae loke laedi meke siⁿi na hinuporo si arini.*

²² “Tie tumatumae mami si gami” gua si arini, ba namuna duviduvilidi hokara mo. ²³ Vahesia rini sa Tamasa toa holana, gua si arini, ba sari na beku tu saripu tavete guni ri na kinehadi rina tie pu lopu kaqu koa hola, na kurukuru tapuru, na kurukuru ⁿame, meke na kurukuru gotolo si vahesi rini.*

²⁴ Gua asa ke luara lani Tamasa si arini koari na dia inokoro seadi pa bulodia meke taveti rini sari na tinavete variva kurekuredi pa vari korapadia. ²⁵ Hobe nia kinohakoha rini sa guguana hinokara sa Tamasa, meke vahesi tu rini sari na likakalae saripu taveti Sa, ba lopu vahesia rini si Asa pu tavetedi. Ura Asa tu si kaqu tavaresi ninae rane ka rane, Emeni.

²⁶ Gua asa ke luara lani Tamasa si arini, meke evaⁿi rini sari na hahanana variva malederedi. Sari na barikaleqe si lopu haba tie ba haba barikaleqe tu, ba lopu gua sapu tavete ni Tamasa koa rini pa pinodalaena. ²⁷ Meke gua tugo sari na palabatu, veko panian rini sa siraⁿana

* 1:21 Epi 4:17-18 * 1:23 Diut 4:16-18

hinokara sa hahanana tamaloana pude haba barikaleqe, meke ninira hola sa hiniva pude eko turana koreo na palabatu, meke evani rini sari na hahanana variva kurekuredi pa vari korapadia. Gua asa ke vagi pulea rini teledia sa vina kilasa padadi rina dia tinavete kaleadi.

²⁸ Koa gua sapu lopu balabala ia rini pude kopu nia sa tinumatumae hinokara te Tamasa, ke luara lani Sa koari na dia binalabala kaleadi pude taveti rini sari na tinavete kaleadi pu lopu pada koa rini pude taveti. ²⁹ Ta sinie doduru kinaleadi si arini; sapu sari na vinarivosa, na pinuhi, na ninovanovala, na kinonokono, na vina mate tie, na vinaripera, na sinekesekei, na balabala va kaleani sari na votiki tie, na vari nanaei, ³⁰ na vari zama va kaleani, meke kukiti nia rini sa Tamasa; vahesi pule ni, na va lavalavata pule ni, meke hatahata sirana pude tavete va kaleana, meke lopu va tabei tugo rini sari na tiatamadia. ³¹ Namu, loke dia binalabala leadi si arini. Lopu va gorevura i rini sari na dia vina tatara, meke loke dia tataru na vina tukana pa tie. ³² Gilania dia mo rini sa zinama te Tamasa sapu garodi tugo pude tava mate sari na tie pu tavete gua asa, gua. Ba tavete nono la i mo rini sari na sinea sara, meke va egoi tugo rini sari na tie pu tavete va kaleana gua arini.

2

Sa Vinaripitui te Tamasa

¹ Gua ke lopu kote boka sekesekei si gamu, ura be zutui gamu sari na votiki tie, si zutu puleni gamu mo telemia, sina gamu ba tavete kekenono gua tugo arini.* ² Gilania nada gita sapu e Tamasa mo si tonoto Nana pinitu koari na tie pu taveti sari na tinitona gua arini. ³ Ba sapu gamu, toso taveti gamu sari na ginugua arini telemia, meke

* 2:1 Mt 7:1; Lk 6:37

zutui sari kaiqa tie, si vegua, balabala ia gamu sapu kote boka govete nia gamu sa vinaripitui^d te Tamasa? ⁴ Ba hokara doño va karia tu gamu sa Nana tataru lavata meke sa Nana inaqa va ñoño koa gamu! Gilana valeania mia gamu sapu tataruni gamu sa Tamasa, sina korapa hivani gamu Sa pude luara pani gamu sari na mia sinea. ⁵ Ba sina luli mia hiniva sisigiti si gamu, ke lopu hiva luara pani gamu sari na mia hahanana kaleadi, gua asa ke tomo va noma puleni gamu vina kilasa telemia pa rane mumudi, pana kaqu vata dogoro nia Tamasa sa Nana binugoro meke sa Nana vinaripitui toñotona. ⁶ Ura gua mo sapu tavetia ri hopeke tie, si kote ta pia nia rini koe Tamasa.* ⁷ Koa rini pu lopu makudo tavete valeana, meke hata ia rini sa tinoa marilaena, na vina lavata, meke sa tinoa sapu loke kokoina, si kote ponía Tamasa koa rini sa tinoa hola. ⁸ Ba koa rini pu balabala puleni meke kilua rini sa hinokara meke lulia rini sa siraña kaleanana, si kote vata dogoroni Sa sa Nana binugoro meke tinañaziri. ⁹ Na tinasuna meke na tinasigiti si kote kamo koari doduru tie pu tavete va kaleana, koa rina tie Ziu, meke gua tugo koari na tie Zenitailo. ¹⁰ Ba sa tinoa marilaena, na vina lavata, meke binule, si tadi doduru pu tavete valeana, koa rina tie Ziu meke gua tugo koari na tie Zenitailo. ¹¹ Ura sa Tamasa si lopu toka kale pa tie.*

¹² Sari doduru tie Zenitailo saripu lopu gilania sa Tinarae te Mosese meke tavete va sea, si kaqu tava kilasa pa Heli koari na sinea pu taveti rini. Meke doduru tie Ziu pu gilania sa Tinarae te Mosese ba lopu lulia, si sea tugo; meke kaqu ta pitu koasa Tinarae te Mosese si arini. ¹³ Ura lopu arini pu avosia sa Tinarae te Mosese si toñoto pa kenuna sa Tamasa, ba arini tu pu va tabea sa Tinarae si

* 2:6 Sam 62:12; TTA 24:12 * 2:11 Diut 10:17

kote ta pozae na tie toⁿoto. ¹⁴ Pana lulia rina tie Zenitailo sa Tinarae te Mosese saripu lopu gilania sa Tinarae, si va sosodea mo rini sapu sa Tinarae asa si koa pa bulodia. Ba lopu hite tiroa babe tagoa rini si asa. ¹⁵ Vata dogoro nia rini sapu sa Tinarae te Tamasa si ta kubere pa bulo dia, sina sa dia binalabala boka zutu i babe tozini sapu toⁿoto sari na dia tinavete. ¹⁶ Meke gua tugo asa si kote ta evaⁿa koasa rane vinaripitui, sapu pa korapana e Zisu Karisito, si kote pitui Tamasa sari na binalabala tomedi tadi na tie, gua tugo sapu hoke tarae nia rau koasa Inavoso Leana.

Sari na Tie Ziu meke sa Tinarae

¹⁷ Ba vegua si gamu kasa pu poza puleni gamu na tie Ziu? Kalavarae si gamu pa Tinarae te Mosese, meke zama sapu na tie te Tamasa si gamu, gua. ¹⁸ Tumae nia gamu sapu gua hiva nia sa Tamasa koa gamu, meke tava tumatumae si gamu koasa Tinarae te Mosese gua sapu toⁿoto pude tavetia. ¹⁹ Zama si gamu sapu na tie tuturaⁿa tadi pu behudi si gamu, meke sari na mia zinama si guana kalalasa koari na tie huporo. ²⁰ Meke na tie va tumatumae koarini pu pupuhu meke na titisa tadi na tie vaqura si gamu. Meke zama si gamu sapu sa ⁿatina sa tinumatumae hinokara, si koa koasa Tinarae te Mosese, gua. ²¹ Ego, variva tumatumae si gamu koari kaiqa, ba vegua ke lopu boka va tumatumae puleni gamu? Zama si gamu, “Meke mu hiko,” gua; ba vegua lopu hite hiko si gamu? ²² Zama si gamu, “Meke mi barabarata,” gua. Ba vegua, lopu hoke barabarata si gamu? “Namu lopu leana si pude vahesi beku,” gua si gamu. Ba vegua, lopu hikoi gamu sari na tiⁿitoⁿa pu koa koari na zelepade tadi na tamasa huporodi? ²³ “Tumae nia gami sa Tinarae te Tamasa,” gua si gamu; ba vegua ke sekea gamu sa Nana Tinarae, ke lopu pamaⁿa nia rina votiki tie sa Tamasa? ²⁴ Zama guahe sa Kinubekubere Hope: “Ura koa gua koa

gamu na tie Ziu, si zama va kaleania rina tie Zenitailo sa pozana sa Tamasa,” gua.*

²⁵ Be guana lopu sekei gamu sari na Tinarae te Mosese si kote arilaedi sari na mia minagu^d. Ba be sekei gamu sari na Tinarae te Mosese, si loke laedi tugo sari na mia minagu. ²⁶ Gua asa ke sari na tie Zenitailo pu lopu ta magudi^d, ba va tabei rini sari na gorena ka sarena pa Tinarae te Tamasa, si kekeno^o mo pa dinono^o te Tamasa koari na tie Ziu pu ta magudi. ²⁷ Tagoa gamu na tie Ziu sa Tinarae te Tamasa, meke ta magu si gamu; ba sari na tie Zenitailo pu lopu ta magudi, ba va tabea sa Tinarae te Tamasa, si kaqu zutu gamu rini si gamu, sina lopu va tabea gamu sa Nana tinarae. ²⁸ Ura lopu sari na tie Ziu pa tinoa tini mo si na tie hinokara te Tamasa, meke lopu na minagu mo si vata dogoro nia sapu na tie te Tamasa, meke ta qetue koa Sa si gamu. ²⁹ Ba sa tie Ziu hinokara si na tie sapu ta hobe sa bulona koasa Maqomaqona sa Tamasa, ba lopu koasa tinarae ta kuberena mo. Sa tie gugua asa si lopu hata vina lavata pa tie ba koe Tamasa tu.*

3

¹ Na sa si leana nia rina tie Ziu hola ni sari na tie Zenitailo? Lopu arilaena tu sa minagu? ² Uve, arilaena hola si pude na tie Ziu; sina kekenu si va ronua nia Tamasa koari na tie Ziu sa Nana zinama. ³ Ba vegua be kaiqa arini si loke dia rina^{ne} e koa Sa? Be gua asa si vegua, e Tamasa ba lopu kaqu kopu nia sa Nana vinariva egoi koa rini? ⁴ Lokari hokara! Be guana kokoha sari doduru tie ba sa Tamasa si lopu boka kokoha. Sina guahe si zama nia sa Kinubekubere Hope:

“Sari na tinoni si kaqu va sosodea sapu hinokara sa Mua zinama,

* 2:24 Ais 52:5 * 2:29 Diut 30:6

meke toŋoto si Goi pa vinaripitui,” gua.*

⁵ Vegua be sa nada tinavete sea, si va vura va bakala nia sapu gotogoto sa pinitu te Tamasa koa gita? Na sa pule si kote zama nia gita? Lopu toŋoto tu sapu va kilasa gita sa Tamasa si gita? Hoke balabala gua asa sari tie.

⁶ Lokari hokara! Be lopu toŋoto sa Tamasa, si vea meke kote boka pitua Sa sa kasia popoa? ⁷ Ba be zama guahe si keke tie: “Be sekea rau sa tinarae te Tamasa, si ta dogoro va bakala sapu kopu ni Tamasa sari Nana zinama, pude mani tavahesi. Ba vegua ke korapa ta zutue tie sea tu si rau?” ⁸ Ego, vegua mada zama kokoha kekeŋoŋo gua rina tie sekesekei pu zutu gami sapu zama guahe si gami, gua, koa ri mami vina tumatumaē sapu guahe: “Mada tavete va kaleana pude mani ta dogoro sa lineana te Tamasa,” gua? Lokari hokara, arini pu zama gua asa si garodi pude tava kilasa koe Tamasa.

Loke Tie si Toŋoto

⁹ Ke vegua, gita na tie Ziu si leana hola ni sari na tie Zenitailo, gua? Lokari hokara! Ele tozini gamu tu rau sapu sari na tie Ziu meke sari na tie Zenitailo si kekeŋoŋo mo. Ta pusi varigara mo pa ŋiniraŋira tanisa sinea si gita doduru. ¹⁰ Ura sa Kinubekubere Hope, si zama guahe:

“Loke tie si toŋoto,

namu loketoŋa hokara!*

¹¹ Loke tie si gilagilana,

lopu keke sapu hata ia sa Tamasa.

¹² Doduru tie si luara pania sa Tamasa;

ke sea beto mo sari doduru;

loke tie si tavetia gua sapu leana,

namu loketoŋa hokara.

¹³ Sari ŋuzudia si guana lovu ta tukeledi;

meke tale zama kokoha mo sari meadi.

* 3:4 Sam 51:4 * 3:10 Sam 14:1-3, 53:1-3

Sa poizini tadi na noki variva mate si koa mo pa beru dia.*

¹⁴ Meke sari na leodi si ta si^unie lineveleve kaleadi hola.*

¹⁵ Sari nenedi si tuturei haqala la pude va mate tie;*

¹⁶ meke vasina la gua rini si vata sigiti na vata sunai rini sari na tie,

¹⁷ meke sa sira^una tanisa binule si lopu hite tumae nia rini;

¹⁸ meke namu lopu hite matagutu nia rini sa vina kilasa te Tamasa,” gua.*

¹⁹ Ego, kamahire si gilania gita sapu sari doduru pu zama ni sa Tinarae te Tamasa si ta zamae koa rini pu koa ta kopue koasa Tinarae sana, pude kaqu tava noso sari na vina ririuna tana tie; meke pude sari doduru tinoni pa kasia popoa si kaqu ta pitu koe Tamasa. ²⁰ Gua ke loke tie hokara si boka ta pozae na tie to^unoto toতোসো pitua Tamasa si asa koasa vina tabena sa Nana Tinarae. Ba sa tinavete tanisa Tinarae te Tamasa si pude vata gilana nia mo koasa tie sapu sea si asa.*

Tava To^unoto pa Rina^unera^une si Gita

²¹ Ba kamahire si vata dogoro nia Tamasa sa sira^una gua sapu va to^unoti Sa sari na tie, ba lopu pa ginuguana sa Tinarae. Ura sa Tinarae te Mosese meke sari na poropita si ele tozi va sosodea koa gita sa sira^una asa. ²² Sa tino^unoto te Tamasa asa si vagia arini pu va hinokara ia se Zisu Karisito pa korapana sa dia rina^unera^une koa Sa. Loke vinotikaena si koa koari doduru, be esei si arini,* ²³ ura ele tavete va sea sari doduru tie, ke lopu hite ^unana kamo rini sa tino^unoto te Tamasa. ²⁴ Ba koasa tataru variharupi sapu poni moka nia Tamasa si tava to^unoto sari doduru tie pu va hinokara. Vata eva^unia Tamasa si hie koe Zisu Karisito pu vata rupahi si arini. ²⁵ Asa tu si garunu mae nia Tamasa

* 3:13 Sam 5:9, 140:3 * 3:14 Sam 10:7 * 3:15 Ais 59:7-8 * 3:18
Sam 36:1 * 3:20 Sam 143:2; Qal 2:16 * 3:22 Qal 2:16

pude na vina vukivukihi tana vulasa palae sinea tadirini pu ra^{ne}a sa eharana Sa. Taleosae sari na dia sinea koari na dia rina^{ne}ra^{ne} koa Sa. Sa vinukivukihi hie vata dogoro nia sa Nana nin^oo toতোসো tuqe pule sa Tamasa meke lopu va kilasi Sa sarini pu tavete va sea pa toতোসো ele hola. ²⁶ Eva^{nia} Tamasa si hie pude tavete vura nia sa Nana nin^oo koari doduru, ura na no^o si Asa koari doduru tie sea, ba tozi vura nia Sa sapu sari tie sea si ta pozae na tie to^oto pa kenuna Sa pana va hinokaria rini se Zisu Karisito.

²⁷ Vegua, boka zama va titie si gita, sapu pa nada vina tabena sa Tinarae te Mosese si ta pozae na tie to^oto si gita koe Tamasa? Lokari hokara! Lopu pa vina tabena sa Tinarae, ba pa rina^{ne}ra^{ne} koe Karisito. ²⁸ Ura gilania gita sapu tava to^oto koe Tamasa sa tie pa korapa nana rina^{ne}ra^{ne} tu koe Zisu Karisito, lopu pa kinopuna sa Tinarae. ²⁹ Ba vegua, tadi na tie Ziu eke mo sa Tamasa? Lokari, tadi na tie Zenitailo tugo. ³⁰ Kekeke mo sa Tamasa. Asa mo kote va to^oti sari na tie Ziu pa dia rina^{ne}ra^{ne} meke sari tie Zenitailo pa dia rina^{ne}ra^{ne} tugo asa.* ³¹ Ke vegua, mada veko pania sa Tinarae, mada lulia mo sa rina^{ne}ra^{ne}? Lokari hokara! Sipu vagia gita sa rina^{ne}ra^{ne} si tiqe va gorevura ia gita sa natina sa Tinarae.

4

Sa Rina^{ne}ra^{ne} te Ebarahami

¹ Ke na sa si kote zama nia gita koasa guguana e Ebarahami, sa tamada gita na tie Ziu? Na sa si boka gilania gita koasa guguana sa nana rina^{ne}ra^{ne} koe Tamasa? ² Be koari na tinavete leadi pu taveti sa si poza nia tie to^oto Tamasa si asa, si kote boka vahesi pule nia pa nana zinama si asa. Ba lopu kaqu boka vahesi pule nia si asa pa

* 3:30 Diut 6:4; Qal 3:20

kenuna sa Tamasa. ³ Ura zama guahe sa Kinubekubere Hope: “Ran̄ea Ebarahami sa Tamasa, meke koasa nana rinānerāne si poza nia na tie tōnoto Tamasa si asa.”*

⁴ Totoso tavetavete sa tie koa keke tie si lopu na vinariponi si vagia sa, ba na tinabara tu padana sa tinavete.

⁵ Ego, sa tie pu lopu kalavarae pa nana tinavete leadi pu taveti sa, ba kalavarae koe Tamasa pu poza nia tie tōnoto Sa sa tie sea pa nana rinānerāne, si pa nana rinānerāne mo si vata evānae nia tie tōnoto Tamasa sa tie sana.

⁶ Keken̄ono gua tugo asa sapu zama nia Devita, totoso tozia sa guguana sa tie tamanaena sapu vata evānae nia tie tōnoto Tamasa, ba lopu koari nana tinavete leadi pu taveti sa.

⁷ “Tamanae tugo sari na tie pu taleosoni Tamasa sari dia tinavete kaleadi,

meke tava murimuri palae sari dia sinea.*

⁸ Tamanae tugo sa tie sapu lopu kote balabala pulei Tamasa sari nana sinea.”

⁹ Vegua sa tinamanae sapu zama nia Devita hie? Tadi na tie Ziu pu ta magudi^d mo? Lokari hokara! Tadi pu lopu ta magudi tugo. Ura ele tozia tu rau sapu gua koa pa Kinubekubere Hope: “Ran̄ea Ebarahami sa Tamasa, meke koasa nana rinānerāne si poza nia na tie tōnoto Tamasa si asa.” ¹⁰ Pa totoso sa, si ta evāna sapu gua asa? Pa totoso sipu lopu ele ta magu se Ebarahami, ba pa mudina tu sipu ele ta magu sa? Pa totoso sipu lopu ele ta magu tu sa.

¹¹ Sa minagu si ta evāna mumudi mo, ke na vina gilagilana mo sa nana rinānerāne koe Tamasa si asa. Ele poza nia tie tōnoto tu Tamasa si asa, sipu lopu ele ta magu tu sa. Ke se Ebarahami si guana tamadia ri doduru tie pu ran̄ea sa Tamasa, meke ta pozae tie tōnoto koa Sa, be vea ta magudi babe lopu ta magudi.* ¹² Meke asa tugo sa tamadia

* 4:3 Zen 15:6; Qal 3:6 * 4:7 Sam 32:1-2 * 4:11 Zen 17:10

rina tie Ziu pu ta magudi. Ba lopu koasa tinamagudi si ta eva η ae nia tamadia rini se Ebarahami, ba koasa dia tinoa ra η era η e tu tooso keha lulia rini sa rina η era η e te Ebarahami, sapu tagoa sa tooso lopu ele ta magu tu.

Sa Vina Tatara te Tamasa koa Rini pu Kalavarae koa Sa

¹³ Lopu koasa vina tabena sa Tinarae te Mosese si vagi nia Ebarahami, meke rina tutina sa vina tatara sapu kaqu tagoa rini sa popoa pepeso. Ba sina ra η ea Ebarahami sa Tamasa, ke vagia sa sa tinon η oto koa Sa.* ¹⁴ Ego, be vagia rini sapu gua va tatara nia sa Tamasa, sina va tabea rini sa Tinarae te Mosese, si kote loke guguana sa dia rina η era η e koe Tamasa, meke sa vina tatara ba kote loke laena tugo.*

¹⁵ Sa Tinarae te Mosese si va mae ia sa binugoro te Tamasa koa rini pu lopu va tabea si Asa, ba vasina sapu loke Tinarae, si loketona tugo sa sineke Tinarae.

¹⁶ Gua asa ke koasa rina η era η e mo si ta vagi sa vina tatara, pude va sosode valeania sapu gua poni moka nia Tamasa koari doduru tie pu tuti lulia se Ebarahami pa rina η era η e. Ke sa vina tatara hie si lopu tadirini mo pu va tabea sa Tinarae te Mosese, ba tadirini tugo pu ra η ea sa Tamasa, kekeno η o gua tugo e Ebarahami. Ura se Ebarahami si na tamada gita doduru pu ra η ea sa Tamasa.*

¹⁷ Gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Vata eva η ae nigo Arau na tamadia ri soku butubutu si goi.” Ke sa tamada gita si asa pa kenuna sa Tamasa, sa Tamasa sapu ra η ea sa. Asa sa Tamasa sapu va toa puledi ri pu matedi, meke va podakadi sari doduru likakalae saripu lopu ele tava podaka.*

¹⁸ Va hinokaria Ebarahami sa Tamasa, ba pa binalabala tadi na tie si tasuna pude ta eva η a si asa. Gua asa ke ta

* 4:13 Zen 17:4-6, 22:17-18; Qal 3:29 * 4:14 Qal 3:18 * 4:16 Qal 3:7

* 4:17 Zen 17:5

evan^{ae} na tamadia ri soku butubutu si asa. Gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Kaqu soku gua tugo rina pinopino pa maⁿauru sari na tudia rina tumu,” gua.*
¹⁹ Koa sa toতোসো hie si ele tata keke gogoto vuahenina se Ebarahami, ba lopu hite malohoro sa nana rinaⁿerane koe Tamasa. Sa tinina si balabala gunia sa sapu tata matena, gua, meke gua tugo se Sera, sapu tige, gua.*
²⁰ Ba va hinokara sisigitia Ebarahami sa vina tatara te Tamasa, ke niⁿira lalanana sa nana rinaⁿerane, meke lopu hite nunala si asa, ba vahesia sa sa Tamasa. ²¹ Tumae valeana nia Ebarahami sapu kote boka va gorevura ia Tamasa sa Nana vina tatara koa sa. ²² Gua asa, ke “Ta pozae na tie toⁿoto” koe Tamasa se Ebarahami koasa nana rinaⁿerane. ²³ Ego, sa zinama sapu, “Ta pozae tie toⁿoto si asa,” gua, si lopu ta kubere pa Kinubekubere Hope pude te Ebarahami eke mo, ²⁴ ba pude tadigita tugo si asa. Ura gita ba kaqu pozani gita tie toⁿoto tugo Tamasa pa nada rinaⁿerane, sina va hinokaria gita si Asa pu va toa pulena sa Baⁿara Zisu Karisito pa minate. ²⁵ Mate hobei Zisu Karisito sari nada sinea, meke tava turu pule si Asa pa minate pude tava toⁿoto koe Tamasa si gita.*

5

Tava Tonoto koe Tamasa si Gita

¹ Gua ke, sina pa nada rinaⁿerane si tava toⁿoto si gita, ke koa bule koe Tamasa si gita, pa korapana Zisu Karisito sa nada Baⁿara. ² Pa korapa nada rinaⁿerane koe Karisito si va kamo lani gita Sa koasa Nana tataru variharupi, sapu koa ia gita kamahire. Ke qetuqetu tugo si gita sina gilania gita sapu kote somana tagoa gita sa tinoa marilaena te Tamasa. ³ Lopu asa mo, ba mada qetuqetu tugo koari nada

* 4:18 Zen 15:5 * 4:19 Zen 17:17 * 4:25 Ais 53:4-5

tināsuna. Ura koari nada tināsuna na tināsigiti tugo si kote va nonoga ia gita pude **no**no meke soto va nabu pa rina**ne**ne. ⁴ Meke koasa nada tinuru va **no**no meke va nabu si kote vagia gita sa hahanana sapu qetu nia Tamasa, totošo aqa va **no**no si gita pa Nana vinatatarā. ⁵ Meke totošo aqa va **no**no si gita koasa Nana vina tatarā si lopu kaqu hite kurekure si gita, sina ta zoropo vura koe Tamasa sa Nana tataru pa korapa buloda koasa Maqomaqo Hope sapu ele ponini gita Sa.

⁶ Pa totošo gotona sipu lopu boka harupu puleni gita si gita, si mae mate paeni gita Karisito, pude harupu gita koari nada kinaleana. ⁷ Tasuna hola si pude mate hobeā keke tie si keke tie to**no**to; ba be leana sa tie, si hokara kote hiva mate hobeā sa si keke tie. ⁸ Ba sipu korapa koa tie sea si gita si mate paeni gita Karisito, pude va dogoroni gita Tamasa sa Nana tataru lavata. ⁹ Gua asa ke gilana valeana gita sapu kaqu harupu puleni gita Zisu Karisito, koasa tina**na**ziri te Tamasa pa totošo varipitui, sina va to**no**to gita Tamasa si gita koasa eharana Sa. ¹⁰ Ura sipu korapa kana ia gita sa Tamasa si tavetia Sa sa vinariva bulei koa gita, koasa minate tanisa Tuna pa korosi. Ke koa gua sapu koa bule si gita koe Tamasa kamahire, ke mada tumae valeana nia sapu kaqu ta harupu si gita, sina toana se Karisito. ¹¹ Ba lopu asa mo, mada qetu nia gita sa nada binaere leleana koasa Tamasa, sina ele tavetia Zisu Karisito, sa nada Ba**na**ra, sa vinari bulei.

Adama meke Karisito

¹² Gua ke, koa gua koasa tinavete tanisa keke tie si kamo sa sineā koasa kasia popoa, meke koasa sineā si kamo sa minate tanisa tie asa, meke sa minate asa si kamo la koari doduru tie, sina sea beto sari doduru tie.* ¹³ Ura sipu lopu ele ta poni nia e Mosese koe Tamasa sa Tinarae,

* 5:12 Zen 3:6

si ele koa nana tu sa sinea koasa kasia popoa, ba vasina sapu loketon_a sa tinarae, si lopu kaqu ta zutu nia rini sa sinekena sa tinarae. ¹⁴ Gua, ba podalae koasa totošo te Adama^d meke kamo sa totošo te Mosese, sa minate si kamo la koari doduru tie. Sa minate si kamo la tugo koa rini pu tavete va sea ba lopu sekea rini keke tinarae gugua tavetia e Adama totošo sekea sa sa tinarae sapu avoso sotia sa koe Tamasa.

Ba se Adama si na kinehana mo e Zisu sapu luli mudi mae koa sa. ¹⁵ Ba sa tino_oto sapu poni moka nia Tamasa pa korapa Zisu Karisito si lopu keke_ono sa sinea te Adama. Hinokara sapu koa gua koasa sinea te Adama si mate nia ri soku tie; ba sapu arilaena hola si na tataru variharupi te Tamasa koari soku tie. Arini si vagi va sokua totošo pozani “Tie to_oto” Sa si arini, koa gua koasa tataru variharupi tanisa keke tie sapu e Zisu Karisito. ¹⁶ Meke gua pule he: Sa vinariponi te Tamasa si lopu keke_ono gua sa sinea tanisa keke tie. Ura koasa sinea tanisa keke tie, sari doduru si ta zutu pude tava kilasa koari na dia sinea. Ba sipu tavete va sea sari soku tie, si poni moka nia Tamasa sa Nana tataru variharupi, meke pozani tie to_oto Sa si arini. ¹⁷ Hinokara sapu koasa sinea tana keke tie, si mate nia ri doduru tie. Ba sapu arilaena hola si gua tu sapu eva_nia keke tie pule, sapu e Zisu Karisito! Ke sari doduru pu somana tagoa sa tataru variharupi te Tamasa, meke sa Nana vinariponi moka tanisa tino_oto, si kaqu somana tagoa sa tino_a hola koe Zisu Karisito.

¹⁸ Ura koasa sinea tanisa keke tie sapu e Adama si ta zutu sari doduru tie, ba koa sa tinavete to_oto tanisa keke tie, sapu e Zisu Karisito si boka ta pozae tie to_oto sari doduru tie, meke ponini Sa koarini sa tino_a. ¹⁹ Ke gua sapu koasa sineke tinarae tanisa keke tie si pozani tie sea Tamasa sari doduru tie, ba koasa vinatabe tanisa keke tie

sapu Zisu Karisito, si boka tava toꞗoto koe Tamasa sari doduru pu va hinokara.

²⁰ Ta vala sa Tinarae te Mosese pude tumae valeana ni rini sari dia sinea, ba vasina sapu ta tumae valeana sa sinea si soku nono latu sa tataru variharupi te Tamasa.

²¹ Gua sapu sa sinea kamo la koari doduru tie meke kamo sa minate koari doduru, ke sa tataru variharupi si kamo koari pu ta pozae na tie toꞗoto pa korapana Zisu Karisito sa nada Baꞗara pude va kamo pa tinoa hola.

6

Luaria sa Sinea pude Toa koe Karisito

¹ Ego, na sa si kaqu boka zama nia gita? Mada tavete sinea nono latu pude noma nono latu sa tataru variharupi te Tamasa koa gita? ² Lokari hokara! Sina ele mate luara pani gita sari na sinea koe Karisito, ba vegua ke kote tavete nono lai mo sari na sinea? ³ Gilania mia gamu sapu gita doduru pu ta papitaiso nia se Zisu Karisito si somana ta papitaiso pa korapana sa Nana minate. ⁴ Pa nada pinapitaiso si ta pomunu turaꞗae koa Sa si gita, meke somana nia gita sa Nana minate, pude gua sapu ele va toa pulea sa Tamana pa Nana ꞗiniraꞗira se Zisu Karisito pa minate, si toa si gita pa tinoa vaqurana.*

⁵ Be guana ele koa keke koa Sa si gita pa Nana minate si kaqu koa keke tugo koa Sa si gita pa Nana tinuru pule.

⁶ Gilania gita sapu sa nada tinoa koana si ele tava mate turaꞗae koe Karisito pa Nana korosi, pude lopu koa hola si gita koasa ꞗiniraꞗira tanisa sinea, ke lopu kaqu nabulu nia gita sa sinea kamahire. ⁷ Ura totosote mate sa tie si ta rupaha si asa koasa ꞗiniraꞗira tanisa sinea. ⁸ Be guana ele mate turaꞗia gita se Karisito, si va hinokaria gita sapu

* 6:4 Kol 2:12

kaqu toa turania tugo gita si Asa. ⁹ Gilania gita sapu sina ele toa pule se Karisito pa minate, ke lopu kaqu mate pule hokara si Asa. Na minate si loke nana niniranira koa Sa. ¹⁰ Sa minate sapu mate nia Karisito kekeke toto mo, si na minate tanisa sinea. Ba sa tinoa sapu toa nia Sa kamahire, si toa koasa Tamasa. ¹¹ Koasa sirana tugo asa, si mi balabala guni pule ni gamu sapu mate si gamu koasa sinea, ba toa si gamu koe Tamasa pa korapana Zisu Karisito.

¹² Gua ke mi lopu va malumia sa sinea pude banara ni sari tini mia, mi lopu va tabei sari inokoro tanisa sinea. ¹³ Mi lopu va malumu hokaria keke kukuru tinimia koasa sinea, pude tavetavete ni pa kinaleana. Ba mi poni koe Tamasa sari na mia tinoa, guana tie tava turu mia pa minate. Mi poni lani sari doduru tinimia koe Tamasa, pude tavetavete ni pa tinonoto. ¹⁴ Ura lopu kaqu va banaria gamu pa mia tinoa sa sinea, ura lopu sa Tinarae si toa nia gamu kamahire ba sa tataru variharupi tu te Tamasa.

Pinausu Tana Tinonoto

¹⁵ Ke vegua si gita? Mada tavete va sea, sina lopu na Tinarae si lalae nia sa nada tinoa, ba sa tataru variharupi tu te Tamasa? Lokari hokara! ¹⁶ Gilania mia sapu be vala puleni gamu koa keke tie si gamu pude na pinausu, si na pinausu tugo si gamu koa sa pu va tabe ia gamu; be na pinausu si gamu koasa sinea si kote kamo pa minate, ba be na pinausu si gamu koasa vina tabe si kote kamo pa tinonoto koe Tamasa. ¹⁷ Koari na toto ele hola, si na nabulu si gamu koasa sinea. Ba kamahire mada zama leana koasa Tamasa sapu va tabea gamu pa doduru bulomia sa vina tumatumaie sapu ta poni nia gamu. ¹⁸ Kamahire si ta rupaha koasa sinea si gamu, meke ta evanae na pinausu tanisa tinonoto si gamu. ¹⁹ Va padapadae nia rau sa tinoa pinausu pude va bakalia sapu gua korapa va tumatumaeni

gamu rau, sina malohoro sari mia binalabala. Gua sapu va pinausu puleni gamu koasa kinaleana, na hahanana bonidi pa doduru kukuru tinimia, pude tava soku sari na mia tinavete kaleadi, si mi va pinausu puleni gamu pude nabulu nia sa tinonoto pa doduru kukuru tinimia, pude tava soku sari na mia tinavete tonotodi.

²⁰ Totoso na pinausu si gamu koasa sinea, si lopu lulia gamu sa tinonoto. ²¹ Na sa sa lineana sapu vagia gamu koari na hahanana variva kurekuredi saripu taveti gamu? Sa vina betodi rina tinavete gugua arini sina minate mo.

²² Ba kamahire si ta rupaha si gamu koasa niniranira tanisa sinea, meke ta evanae na pinausu te Tamasa si gamu. Ke sa laena sapu vagia gamu si na tinoa tava madina, meke sa vina betona sina tinoa hola. ²³ Ura sa tinabara tanisa sinea si na minate tugo, ba sa vinariponi moka te Tamasa si na tinoa hola pa korapa Zisu Karisito sa nada Banara.

7

Vina Padapadae pa Vinarihaba

¹ Kasa tasiq koe Karisito, ele gilania mia mo gamu kasa sapu gua hiva zama nia rau kamahire, sina ele tumae nia gamu sa tinarae. Sa tinarae si ari nana niniranira koari na tie, totoso toa mo si arini. ² Gua sapu zama nia sa tinarae koasa barikaleqe varihabana, sapu ta pusi si asa koasa nana palabatu totoso toa nana si asa, ba pana mate sa nana palabatu, si ta rupaha si asa koasa tinarae pa nana vinarihaba. ³ Gua asa, ke be koa turaña sa si keke votiki tie, totona sapu korapa toa sa nana palabatu, si barabarata tugo si asa, ba pana mate sa nana palabatu, si ta rupahana si asa koasa tinaraena sa vinarihaba, meke be varihaba pule sa barikaleqe ba lopu barabarata si asa.

⁴ Gua asa ke ta rupaha si gamu koasa Tinarae te Mosese koasa minate te Karisito. Ke kamahire si soto koe Karisito meke tanisa tugo si gita, Asa sapu ele mate meke toa pule, pude boka vua va sokusoku si gita koe Tamasa. ⁵ Ura pa totošo sapu luli gita sari na hiniva kaleadi tanisa tini, si va ninira ia sa Tinarae te Mosese sa hiniva tanisa sinea pude vua sa kinaleana, meke kamo pa minate. ⁶ Ba kamahire si ele ta rupaha si gita koasa Tinarae te Mosese sapu vata pusi gita visoroihe. Ura ele mate luaria gita si asa. Ke kamahire si lopu nabulu nia gita sa Tinarae sapu ta kuberena koe Mosese, ba nabulu nia tu gita sa Tamasa pa tinoa vaqura koasa Maqomaqo Hope.

Sa Tinarae te Mosese meke sa Sinea

⁷ Na sa si kaqu zama nia gita? Koa ia sinea sa Tinarae te Mosese? Lokari hokara! Be lopu koa sa Tinarae si lopu kote tumae nia rau sa sinea. Be lopu zama sa Tinarae te Mosese: “Mu lopu okoro nia si keketona tadi na tie,” gua, si lopu kote tumae nia rau sa inoko'okoro sea.* ⁸ Ba sipu avosia rau sa tinarae hie, si la sa sinea va gevuria sa inoko'okorodi rina tinirona tadi na votiki tie. Ba sipu lopu ele gilania rau sa Tinarae te Mosese, si lopu gilania rau sa sinea. ⁹ Totoso lopu ele gilania rau sa Tinarae si toaqu, gua si rau, ba sipu avosia rau sa Tinarae, si toa vura mae koa rau sa sinea, ¹⁰ ke mate si rau. Ke sa Tinarae sapu tava mae pude va toa tie gua, si va mate au tu sa. ¹¹ Meke sa sinea si vagi lolomo koasa Tinarae meke sekesekei nau sa, meke va mate au.*

¹² Gua asa ke sa Tinarae te Mosese telena si hopena, meke sa tinarae pude lopu okokoro si hopena tugo, meke tonoto na leana si asa. ¹³ Ke vegua, sa Tinarae sapu leana si va mate au si arau? Lokari hokara! Sa sinea tu si

* 7:7 Ekd 20:17; Diut 5:21 * 7:11 Zen 3:13

tavetavete nia sa Tinarae sapu leanana meke va mate au si rau, pude mani ta dogoro sapu kaleana hola la tu sa sinea. Ke koasa Tinarae si ta dogoro sapu kaleana hola sa sinea.

Vinaripera pa Korapa Tinoa Tie

¹⁴ Ura gilania nada gita sapu sa Tinarae te Mosese si mae guana koe Tamasa, ba arau sina tie tana tini mo, meke na pinausu tanisa sinea. ¹⁵ Lopu tumae valeana nia rau sapu gua tavetia rau. Ura lopu tavetia rau gua sapu hiva nia rau, ba sa kinaleana tu sapu kukiti nia rau, si asa tu si tavetia rau. ¹⁶ Ego, be tavetia rau sapu gua lopu hiva tavetia rau, si ta dogoro mo sapu va egoa rau sapu leana sa Tinarae. ¹⁷ Ke lopu arau soti tavetia sa kinaleana hie, ba sa sinea tu sapu koa koa rau; asa tu tavetia si asa.* ¹⁸ Gilania rau sapu loke lineana si koa koa rau pa qua hiniva kaleadi pa tini. Ura koa nana sa qua hiniva pude tavete va leana, ba lopu boka tavete vura nia rau. ¹⁹ Lopu tavetia rau sa lineana sapu hiva tavetia rau, ba gua tu sapu lopu hiva tavetia rau si tavete nono laia rau. ²⁰ Ego, be tavetia rau sapu gua lopu hiva tavetia rau, si lopu arau tu tavetia si asa, ba sa sinea tu sapu koa koa rau; asa tu tavetia.

²¹ Ke asa mo sapu dogoria rau korapa ta evaⁿa koa rau kamahire sapu guahe: pana hiva tavete valeana si rau, si na hiniva pude tavetia sa sinea tu si koa tugo koa rau. ²² Ba pa korapa buloqu si qetuqetu nia rau sa Tinarae sapu mae guana koe Tamasa. ²³ Ba dogoria rau si keke hiniva kaleana sapu tavetavete pa tiniqu, sapu varipera la koasa hiniva leana pa qua binalabala meke vata pusi au koasa hiniva tana sinea sapu tavetavete pa korapa tiniqu. ²⁴ Kei! Namuna tie talotaⁿaqu mo si rau. Esei si kote harupau koasa hiniva tana sinea pa tiniqu sapu korapa turaⁿa lani au pa minate? ²⁵ Ba vahesia rau sa Tamasa sapu harupau

* 7:17 Qal 5:17

koe Zisu Karisito sa nada Baṅara! Sa inolaṅa si guahe: Pa qua binalabala si nabulu nia rau sa Tinarae te Tamasa, ba sa hiniva tana kinaleana pa tiniqu si nabulu nia sa sinea.

8

Tinoa pa Korapa Maqomaqo

¹ Gua ke loke tie si boka zutu gita pu koa koe Karisito kamahire sapu garo si gita pude tava kilasa pa Heli. ² Ura sa ṅiniraṅira tanisa Maqomaqo Hope, sapu va toa gita si gita koe Zisu Karisito, si vata rupaha gita koasa ṅiniraṅira tanisa sinea meke sa minate. ³ Evaṅia Tamasa, gua sapu lopu boka evaṅia sa Tinarae te Mosese, sina tava malohoro si asa koasa hiniva tana kinaleana pa tini. Gua asa ke garunia Sa sa Tuna soti, pude mae podo kekeṅoṅo gua ri doduru tie pa tinoa tini, pude na vinulasana sa sinea, meke pude zutua meke va kilasia Sa sa sinea tana hiniva kaleana pa tinida. ⁴ Evaṅia Tamasa si hie, pude sa tinonoto sapu ta hivae koasa Tinarae te Mosese, si kaqu tava gorevura koa gita pu ene pa korapa Maqomaqo Hope, ba lopu koasa hiniva kaleana tanisa sinea pa tinida. ⁵ Ura arini pu lulia sa hiniva kaleadi tana sinea pa tinidia si ta pusi koasa hiniva tanisa sinea. Ba arini pu lulia sapu gua tozi ni sa Maqomaqo Hope, si soto sari dia binalabala koasa hiniva tanisa Maqomaqo Hope. ⁶ Ba be ta pusi si gita koasa hiniva tanisa sinea, si kote kamo pa minate si gita. Ba be ta totolie si gita koasa hiniva tanisa Maqomaqo Hope, si kote kamo si gita pa tinoa meke pa binule. ⁷ Totoso ta pusi sa tie koasa sinea pa tinina, si ta evaṅae na kana koe Tamasa si asa; ura lopu lulia sa sa Tinarae Tanisa, meke lopu boka va tabea sa si Asa. ⁸ Ke sari na tie pu va tabea sa hiniva tanisa kinaleana pa tinidia, si lopu boka va qetua rini sa Tamasa.

⁹ Ba gamu si lopu ta pusi koasa hiniva tanisa sinea pa tinimia, ba ta totolie si gamu koasa hiniva tanisa Maqomaqo Hope, be guana koa koa gamu sa Maqomaqona sa Tamasa. Meke be keke koa gamu si lopu tagoa sa Maqomaqona e Karisito, si lopu te Karisito tugo si asa. ¹⁰ Ba be toa pa korapa bulomia se Karisito, si toa tugo sari na maqomaqo mia, sina ele tava toⁿoto koe Tamasa si gamu, ba mate sari na tinimia koa gua koasa sinea. ¹¹ Meke be toa koa gamu sa Maqomaqona Tamasa sapu va toa pulea se Zisu pa minate, si Asa tugo sapu va toa pulea se Karisito pa minate, si kote va toa pulei tugo Sa sari na tinimia pu kaqu mate. Kaqu evaⁿia Sa sapu gua asa koasa Maqomaqona Sa sapu koa koa gamu.*

¹² Ego, kasa tasiq, mada lopu luli sari hiniva kaleadi pa tinida pude taveti. ¹³ Ura be luli gamu sari na hiniva kaleadi pa tinimia, si kote mate si gamu, ba be va matei gamu sari na tinavete kaleadi koasa ⁿniranaⁿira tanisa Maqomaqo Hope, si kote toa si gamu. ¹⁴ Ura arini mo pu ta turaⁿa koasa Maqomaqona Tamasa, si arini tugo sari na tuna Tamasa. ¹⁵ Ura sa Maqomaqo Hope sapu ele poni nia Tamasa koa gamu, si lopu va pinausu gamu ke lopu matagutu si gamu. Asa tu vata evaⁿaeni gita tuna Tamasa, meke va boka gita si gita pude zama la koe Tamasa, “Tamaqu, Tamaqu!” gua.** ¹⁶ Sa Maqomaqona Tamasa si somana koa koari na maqomaqoda, pude va sosodea sapu na tuna Tamasa si gita. ¹⁷ Ke koa gua sapu na tuna Tamasa si gita, si kaqu somana tagoi tugo gita sari na tinamanae sapu va nago veko ni Sa pude tadi Nana tie soti, meke kaqu somana tagoi tugo gita koe Karisito saripu ele va nago veko ni Tamasa pude Tanisa. Ura be somana nia gita sa tinasigiti te Karisito, si kaqu somana tagoa tugo

* 8:11 1 Kor 3:16 * 8:15 Mk 14:36; Qal 4:6 * 8:15 Qal 4:5-7

gita sa Nana vina lavata.

Sa Vinalavata Vugo Repere

¹⁸ Gilana valeania rau sapu sa tinasigiti tadi gita pa rane ninoroi si lopu garo pude vari padapada la nia koasa vina lavata sapu kote ta poni nia gita. ¹⁹ Doduruna sa vina podaka pu tavetia Tamasa si korapa okoro hola nia meke aqania sa sa totošo pana kaqu vata dogoro ni Sa koasa sari na tuna soti. ²⁰ Ura sa vina podaka si lopu boka va gorevura ia sa nana tinavete, ba lopu pa nana hiniva soti pude gua asa, ba pa hiniva tu te Tamasa. Ba ele koa nana tu sa rinoverove,* ²¹ sapu sari doduru vina podaka pu taveti Tamasa si kote ta rupaha keke rane koasa tinapusi pude muzi si arini, ba kaqu somana koasa tinarupaha tolavaena tadi na tuna Tamasa. ²² Ele gilania gita sapu podalae pukerane meke kamo kamahire sari doduru vina podaka pu taveti Tamasa si va gilagila ia sa tinasigiti, kekenono gua sa tinasigiti tanisa barikaleqe pu tata sa nana totošo podopodo. ²³ Ba lopu sari na vina podaka eke mo pu taveti Tamasa si silava nia sa tinasigiti, ba gita tugo pu ele vagia sa vua kenuna sapu sa Maqomaqo Hope, si somana silava tugo pa korapa buloda, sipu aqa nia gita sa totošo sapu kaqu tava hokoto valeana sa tinapausuda koe Tamasa, meke vagi gita sari tini vaquradi.* ²⁴ Koasa nada rinoverove asa si ele ta harupu si gita, ba be guana ta dogoro sapu gua rovea gita, si lopu na rinoverove si asa. Ura esei si boka rovea sa tinitona sapu ta dogorona? ²⁵ Ba pana rovea gita sa tinitona sapu lopu ta dogorona si kote aqa va nono nia gita si asa.

²⁶ Meke gua tugo sapu sa Maqomaqo Hope si tokani gita pa nada minalohoro, ura lopu gilana valeania gita sapu na sa si garo pude varavara nia gita. Ba sipu varavara

* 8:20 Zen 3:17-19 * 8:23 2 Kor 5:2-4

gita si sa Maqomaqo Hope tu si varavara tokani gita koari Nana sinino manini saripu lopu boka ta tozi vura pa zinama. ²⁷ Meke sa Tamasa sapu dogorodi saripu koa pa korapa buloda, si gilania sa binalabala tanisa Maqomaqo Hope, ura varavara toka ni sa Maqomaqo Hope sari tie te Karisito, koari na hiniva te Tamasa.

²⁸ Gilania gita sapu sari doduru tiniona pu ta evana koa gita si tavetavete ni Tamasa pude valeani saripu tataru nia si Asa, sarini pu tioki Sa pude taveti sari Nana hiniva.

²⁹ Arini pu ele gilana vata kenue i sa Tamasa, si ele vizata vekoi Sa, pude vata evanae guni Sa pa kinehana sa Tuna soti sapu e Zisu, pude na Tuna kenuna koari soku tamatasi.

³⁰ Gua asa ke sarini pu ele vizata vekoi Tamasa tatasana hokara si tioki Sa. Meke arini pu ele tioki Sa si pozani na tie tonoto Sa, meke sarini pu pozani na tie tonoto Sa si va somana ni Sa pa Nana vinalavata.

Sa Tataru te Tamasa pu Mae Gua koe Zisu Karisito

³¹ Ke na sa si boka zama nia gita? Be Tamasa sa nada tinokae, si esei si kaqu boka va kilasa gita? ³² Loke tie! Sina Tamasa tugo si lopu hite ruritia sa Tuna soti, ba va vukivukihi nia Sa pa laeda gita doduru tie. Gua asa ke kaqu poni mokani gita tugo Sa sari doduru likakalae. ³³ Esei kote boka zutui sari na tie ta vizatadi te Tamasa? Ura sa Tamasa tu telena si pozani na tie tonoto si arini. ³⁴ Esei si boka zutu gita? Zisu Karisito sapu ele mate, meke ele turu pule si korapa habotu Nana pa kali mataona sa Tamasa pude varavara tokani gita. ³⁵ Na sa si kote boka vari paqahani gita koasa tataru te Zisu Karisito? Na tinasuna, na minalana, na ninaqunaqu, na inovia, na hinabahuala, na vinaripera, na minate? ³⁶ Lokari hokara, ura guahe sapu ta kubere koasa Kinubekubere Hope:

“Koasa laemu Goi, si tata tava mate nia gami doduru totošo,

gua tugo rina sipi si gami

pu ta tura η na va namanama pude tava mate.”*

³⁷ Ba koari doduru tinasuna gugua hire, si tava mataqara si gita koe Zisu Karisito pu tataruni gita! ³⁸ Ura gilana valeania rau sapu loketo η na hokara si boka varipaqahani gita koasa Nana tataru: lopu na tinoa babe na minate, lopu sari na mateana babe sari na tomate kaleadi, meke sari na dia η nira η nira, meke lopu sapu gua ta eva η na pa rane η ninoroi, babe vugo repere, ³⁹ meke lopu saripu koa panaulu pa ma η auru, babe panapeka pa pepeso. Namu loketo η na hokara koari doduru vina podaka pu ta tavetedi hire, si kaqu boka varipaqahani gita koasa tataru te Tamasa, sapu ele ponini gita Sa koe Zisu Karisito sa nada Ba η nara.

9

Tamasa meke sari Nana Tie Ta Vizatadi

¹ Pa qua kineke koe Karisito si zama va hinokara atu si rau. Sa Maqomaqo Hope meke sari na qua binalabala, si va sosodea sapu lopu kokoha si rau. ²⁻³ Sipu balabala i rau sari na tura η naqu, na qua butubutu soti, si nomana hola sa qua tinalota η na, meke lopu boka beto ta sigiti ni rau sarini pa korapa buloqu. Leana hola be ta levei mo si rau koe Tamasa, pude ta paqaha taloa koe Karisito, pude qu hobei sari na tura η naqu soti. ⁴ Na tie ta vizatadi koe Tamasa si arini, meke ta pozae na tuna soti. Va dogoroni Sa koa rini sa Nana tinolava η edalana. Taveti Sa sari Nana vinariva egoi koa rini, meke ponini Sa koa rini sa Tinarae te Mosese, sa vinahesi pa Zelepade, meke sari na vina tatara.* ⁵ Arini tugo si podo gore mae gua koe Ebarahami, Aisake, meke Zekopi, meke e Karisito si na tutidia tugo rini, sapu podo guana tie pa pepeso. Mani tavahesi sa

* 8:36 Sam 44:22 * 9:4 Ekd 9:4

Tamasa, na Baṅara tadi doduru tinoni ninae rane ka rane! Emeni.

⁶ Lopu zama si rau, sapu sekea Tamasa sa Nana vina tatara, sina na lopu ari doduru tie Izireli si na tie hinokara te Tamasa. ⁷ Meke lopu ari doduru pu tuti gore mae koe Ebarahami si na tuna Tamasa. Ura zama sa Tamasa koe Ebarahami, “Arini mo pu podo gore mae koe Aisake si ta pozae tutimu hinokara goi,” gua.* ⁸ Gua asa ke saripu pododi pa hiniva tana tie, si lopu poza ni tuna sa Tamasa si arini, ba sari na koburu tu pu pododi pa Nana vina tatara, si ta pozae na tuna hinokara Ebarahami. ⁹ Sina guahe sa vina tatara te Tamasa koe Ebarahami, “Pa toতোসা গুহে পা বাহেনি মাহে সি কতে পূলে মাহে সি রাউ, মেকে কতে পূদো সেরা সি কেকে তুনা কোরো,” গুা.*

¹⁰ Meke lopu asa mo, ba sari karua tuna koreo e Ribeka, si keke mo sa tamadia sapu e Aisake sa tamada. ¹¹⁻¹² Ba sipu lopu ele vizatia tu ri karua sapu gua leana babe kaleana, si ele zama la tu koe Ribeka sa Tamasa, “Kaqu nabulu nia sa koburu kenuna sapu mudina,” gua. Zama nia Sa sapu gua asa sipu lopu ele podo tu sari karua tamatasi. Vata evaṅia Tamasa sapu gua asa, pude vizatia si keke ri karua tamatasi, pude boka va gorevura ia Sa sa Nana hiniva. Gua asa ke sa ṅatina sa vinizata te Tamasa si koa gua tu pa Nana tinioko, ba lopu koa ke toṅa sapu ele tavetia rini.* ¹³ Gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Tataru nia Rau se Zekopi ba etulia Rau se Isoa,” gua sa Tamasa.*

¹⁴ Na sa si kaqu zama nia gita? Lopu toṅoto sa Tamasa, gua? Lokari hokara! ¹⁵ Ura zama sa Tamasa koe Mosese, “Arini pu hiva ni Rau si kaqu tataru ni, meke toka ni Rau,” gua.* ¹⁶ Gua asa ke lalae Tamasa mo sapu ari sei si hiva

* 9:7 Zen 21:12 * 9:9 Zen 18:10 * 9:11-12 Zen 25:23 * 9:13 Mal 1:2-3 * 9:15 Ekd 33:19

tataru ni na toka ni Sa, ba lopu pa hiniva na tinavete tana tie. ¹⁷ Ura zama gua pule he sa Kinubekubere Hope koe Pero, sa ban̄ara pa Izipi: “Va ban̄arigo Rau si goi, pude tavetavete nigo na vata dogoro nia sa Qua ninirañira, meke vata gilana nia sa Pozaqu koasa doduruna sa kasia popoa,” gua sa Tamasa.* ¹⁸ Gua asa ke tataru ni meke toka ni Tamasa si arini pu hiva ni Sa, meke va luli ni dia hiniva Sa si arini pu hiva ni Sa pude koa hola pa vina karikari.

Sa Binugoro meke sa Tataru Variva Taleosae te Tamasa

¹⁹ Keke koa gamu si gina kote zama guahe: “Na vegua ke zutui tu Tamasa sari na tie koari na dia sinea? Ura esei kote boka korona nia sa hiniva te Tamasa?” gua. ²⁰ Esei si agoi ke boka zama hemohemoa sa Tamasa? “Na sa si tavetia Goi?” gua. Agoi si kekenoño mo na raro patu ta tavetena pa lima tie, ke lopu leana pude zama la guahe si goi koe Tamasa pu tavetigo, “Na vegua ke tavete guni nau tu Goi sana si rau?” gua.* ²¹ Sa tie mo pu tavetena sa raro patu, si kaqu tavetia sapu gua hiva nia sa koasa pepeso asa. Boka taveti sa si karua raro; keke si pude tavetavete nia pa totošo arilaena, meke keke pule si pude tavetavete nia koari na totošo hobarodi.

²² Kekenoño gua puta tugo asa si tavetia sa Tamasa. Hiva va dogoro nia Sa sa Nana binugoro meke sa Nana ninirañira, ba aqa va noño ni Sa si arini pu bugoro ni Sa, saripu kote tava kilasa pa tina huara. ²³ Meke hiva vata gilana nia tugo Sa sa Nana vina lavata nomana, sapu ele vata gilana valeana nia Sa koa gita, pu tataru ni, meke toka ni Sa; gita pu va namanama gita Sa pude somana pa Nana vina lavata. ²⁴ Ura gita tugo sari na tie pu ele tioko gita sa Tamasa, lopu tale koari na tie Ziu mo, ba koari na tie

* 9:17 Ekd 9:16 * 9:20 Ais 29:16, 45:9

Zenitailo tugo. ²⁵ Guahe sapu zama nia Tamasa koasa buka Hozea:

“Kote poza ni ‘Qua tinoni’ Rau si arini
pu pozani lopu na Qua tinoni Rau.

Meke kote poza ni ‘Na butubutu ta tataruedi’ Rau si arini
pu lopu tataruni Rau.*

²⁶ Meke koasa vasina tugo pu ta tozi nia rini sapu,
‘Gamu si lopu na Qua tinoni,’ gua,
si vasina tugo si kaqu ta pozae ‘Na tuna sa Tamasa
toana’ si arini,” gua.*

²⁷ Meke velavela vura nia Aisea sa guguadi rina tie Izireli
sapu guahe: “Be vea lopu boka ta nae, guana onone pa
masa si arini, ba ari ka visavisa mo si kote ta harupu,*

²⁸ ura kote lopu sana va kilasa hokari sa Baṅara sari na
tie pa popoa pepeso,” gua si asa. ²⁹ Asa sapu zama nia
Aisea pukerane, “Be lopu veko hola i sa Baṅara Tadi na
Qeto Minate si ka visavisa tie pa butubutu Izireli, si kote
ele ta huara va inete gua tugo pa Sodomu meke pa Qomora
si gita,” gua.*

Izireli meke sa Inavoso Leana

³⁰ Na sa si kaqu zama nia gita kamahire? Ari na tie
Zenitailo saripu lopu hite hata ia sa tinonoto, si ele vagia
rini sa tinonoto koe Tamasa pa dia rinaṅerane. ³¹ Ba
sari na tie Izireli pu podekia pude vagia sa tinonoto koasa
linulina sa Tinarae te Mosese, si lopu boka tu. ³² Na vegua?
Ura lopu hata ia rini pa dia rinaṅerane, ba pa korapa dia
tinavete leadi, saripu taveti rini pa kinopuna sa Tinarae te
Mosese. Gua asa ke ta tubarae koasa “Patu” meke hoqa si
arini. ³³ Asa sapu zama nia sa Kinubekubere Hope, sapu
guahe:

* 9:25 Hoz 2:23 * 9:26 Hoz 1:10 * 9:27 Ais 10:22-23 * 9:29 Ais 1:9

“Dotu, vekoa Rau pa Zaione si keke patu* ,
 sapu kote va tubarae i sari na tie,
 na patu sapu kote va hoqai si arini.

Ba arini pu ran̄ea si Asa
 si lopu kote tava kurekure,” gua.*

10

¹ Kasa tasiq̄u, hiva sisigiti nia rau si pude ta harupu sari tie Izireli. Asa sa qua vinaravara koe Tamasa. ² Arau boka va sosodea sapu podeke sisigitia rini pude lulia sa Tamasa, ba sa dia pinodepodekae si lopu turu koasa ginilagilana hinokarana. ³ Lopu gilania rini sa siraṅa, gua meke va toṅoti Tamasa sari na tie. Podekia rini pude va toṅoto puleni teledia koari na dia tinavete soti. Gua asa ke va tabea rini sa siraṅana gua meke va toṅoti Tamasa sari na tie. ⁴ Ura e Karisito sina vina hokotona meke na vina gorevurana sa Tinarae te Mosese, pude sari doduru tie pu va hinokaria si Asa si kote tava toṅoto koe Tamasa.

Tadi Doduru Tie mo sa Tinaharupu

⁵ Kuberia Mosese sa guguana sa tinoṅoto sapu podekia rina tie pude vagia koasa vina tabena sa Tinarae sapu guahe: “Asa sapu va tabei sari na zinama tanisa Tinarae te Tamasa si kote toani tugo sa,” gua.* ⁶ Ba sa Kinubekubere Hope si tozia sa tinoṅoto sapu mae guana koasa rinaṅerane sapu gua tu he: “Mu lopu zama guahe pa bulomu, esei si kote sage la pa Maṅauru?” (pude turaṅa

* 9:33 E Zisu si na patu pa Zaione.

* 9:33 Ais 28:16

* 10:5 Liv 18:5

gore mae nia se Karisito*, si gunia sa.)⁷ Meke lopu kaqu nanasa guni pule nigo he telemu si goi: “Esei si kote gore la pa Hedisi, sa vasina koa sari na maqomaqodi rina tie matedi?” (pude la turana sage pule mae nia se Karisito, si gunia sa.)⁸ Gua mo he sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Sa zinama te Tamasa si koa nana mo koa goi. Koa nana mo pa korapa nuzumu meke pa bulomu.” Asa tu sa inavoso tanisa rina⁹nerane sapu tarae nia gami. ⁹ Be helahelae vura nia goi pa nuzumu sapu e Zisu sina Ba¹⁰nara, meke va hinokaria goi pa bulomu, sapu va toa pulea Tamasa se Zisu pa minate, gua, si kaqu ta harupu si agoi. ¹⁰ Ura toso va hinokara ia gita se Zisu pa korapa buloda, si ta pozae na tie to¹¹oto si gita koe Tamasa. Meke sipu helahelae vura nia gita sa nada vina hinokara, si ta harupu si gita. ¹¹ Gua mo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Asa sapu rane¹²a si Asa, si lopu kaqu tava kurekure,” gua.* ¹² Ura kekeno¹³no mo sari doduru tie koasa tinaharupu te Tamasa, be na tie Ziu babe na tie Zenitailo, sina kekeke mo sa Tamasa, na Ba¹³nara tadi doduru tie, meke poni beto ni minana lavata mo Sa sari doduru pu rane¹³a si Asa. ¹³ Gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope, sapu zama guahe: “Sari doduru pu tepa ia sa tinokae koasa pozana sa Ba¹³nara, si kaqu ta harupu,” gua.*

¹⁴ Ba vegua meke boka tepa tinokae si arini, be lopu ele va hinokaria rini si Asa? Vegua meke kote boka va

* 10:6 Sa tinaharupu te Karisito si boka vagia gita kamahire koasa rina⁹nerane. Lopu ta hivae pude sage la pa Ma⁹auru pude turana vagia, si Asa sina balabala ia gita sapu lopu ele mae si Asa. Meke lopu ta hivae tugo pude gore la pa Hedisi^d si gita sa vasina pu koa sari na maqomaqodi rina tie matedi pa kasia popoa, pude hata ia sina balabala ia gita sapu lopu hite turu pule pa minate si Asa. * 10:6 Diut 30:12-14 * 10:11

Ais 28:16 * 10:13 Zol 2:32

hinokaria rini be lopu avoso nia rini si Asa? Vegua meke boka avoso nia rini, be loke tie si tarae nia koa rini? ¹⁵ Ba vegua meke boka ta tarae vura sa inavosona Sa, be lopu ta garunu vura sari tie pude tozia sa Inavosona Sa? Ura zama guahe sa Kinubekubere Hope: “Nake tolavaedi sari nenedi ri na tie pu paleke mae nia sa Inavoso Leana!” gua.*

¹⁶ Ba lopu doduru tie si va hinokaria sa Inavoso Leana. Zama se Aisea: “Baṅara, esei ele va hinokaria sa nada inavoso?” gua.* ¹⁷ Ke sa rinaṅeraṅe si kamo mae pana avosia gita sa Inavoso Leana, meke sa Inavoso Leana si mae gua pa korapa tinozi vurana e Karisito.

¹⁸ Ba nanasa si rau, hinokara sapu lopu ele avosia rina tie Ziu sa Inavoso Leana? Lokari, ele avosia dia mo,

sina zama guahe sa Kinubekubere Hope:

“Sa dia tinarae si ene vari likohae nia sa kasia popoa, meke sari na dia zinama si kamo sa hukihukirina sa popoa pepeso,” gua.*

¹⁹ Ego, maqu nanasa pule guahe: Vegua, lopu gilania tu rina tie Izireli sia? Lokari, ele avosia dia mo ba lopu va hinokaria rini. Ura e Mosese tu sa tie kekenu sapu tozia, gua sapu zama nia Tamasa koarini sapu guahe:

“Kote va kono gamu Rau koari na butubutu

pu lopu vizati Rau,

meke kote va bugoro gamu Rau si gamu na Qua tie soti

koari na butubutu* duviduvidi pu raṅe Au si Rau,”

gua si Asa.* ²⁰ Meke zama va mataqara nia Aisea sapu guahe:

“Ta dogoro si Rau koa rini pu lopu hata Au,

meke vata dogoro pule nau si Rau

* 10:15 Ais 52:7 * 10:16 Ais 53:1 * 10:18 Sam 19:4 * 10:19 Sari
na tie Zenitailo. * 10:19 Diut 32:21

koa rini pu lopu nanasa Nau,” gua.* ²¹ Ba zama guahe sa Tamasa koasa guguadi rina tie Izireli:
 “Doduru rane mo si hiva repaha lani Rau sari limaqu pude va kekere pulei Rau sari na tie va guguedi, na va karikaridi,” gua.*

11

Sa Tataru te Tamasa koari na Tie Izireli

¹ Nanasa guahe si rau: Vegua, kilu pani Tamasa sari Nana tie soti? Lokari hokara! Arau ba na tie Izireli mo, sapu tuti gore mae guaqu koe Ebarahami, koasa butubutu te Benisimane.* ² Ele vizati tu Tamasa sari na tie Izireli, pude Nana tie soti pa pinodalaena hokara. Meke lopu etulu pani Sa sarini. Gilania mia mo gamu sapu gua zama nia sa Kinubekubere Hope, toতোসো varavara lani Ilaiza sari na tie Izireli koe Tamasa: ³ “Baṅara! Ele va matei rini sari Mua poropita, meke huari rini sari Mua hope, meke arau mo si koa hola. Meke kamahire si hiva va mate au tugo rini,” gua si asa.* ⁴ Ba sa gua sa inolana te Tamasa koa sa? “Ari ka zuapa tina tie si korapa koadia pa Qua kinopu, saripu lopu vahesia se Beolo, sa beku,” gua sa Tamasa.* ⁵ Meke kekenono gua tugo pa rane ninoroi; sapu ari ka visavisa mo sapu ta vizatadi koasa tataru variharupi te Tamasa si koa hola. ⁶ Ke be guana sa vinizavizata te Tamasa si koa gua koasa Nana tataru variharupi, si lopu pa tinavete tadi tie sia. Ura be koari na tinavete saripu taveti rina tie si ta vizata nia rini koe Tamasa, si lopu ta vizata koa gua koasa Nana tataru variharupi si arini.

⁷ Ke vea mo? Gua sapu hata sisigitia ri na tie Izireli si lopu vagia rini, ba ari ka visavisa mo ta vizatadi mo si vagia

* 10:20 Ais 65:1 * 10:21 Ais 65:2 * 11:1 Pil 3:5 * 11:3 1 Baṅ
 19:10,14 * 11:4 1 Baṅ 19:18

sa tinaharupu. Sari kasa doduru pule si tava nuli pude di lopu avosia sa tinioko te Tamasa. ⁸ Gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope sapu guahe:

“Ele poni Tamasa si keke maqomaqo pupuhu,
ke sari mata dia si lopu boka dodogorae
meke sari tali^{na} dia si lopu boka avavosae,
kamo pa rane ⁿinoroi.”* ⁹ Zama se Devita:*

“Madi ta eva^{nae} guana sipata sari na dia ineva^{na},
madi hoqa na tava kilasa gedi si arini!

¹⁰ Madi tava tutaka sari na matadi,
pude di lopu dodogorae,
madi ene kokokopo mo ninae rane
guana tie pu mamati pa dia tinasuna,” gua.

¹¹ Ke nanasa guahe si rau: Totoso hoqa sari na tie Ziu si hoqa ta inete ni sarini? Lokari hokara! Sipu hoqa pa sinea sarini, si mae koari na tie Zenitailo sa tinaharupu, pude va konoⁱ sari na tie Ziu, gua. ¹² Sa sinea tadi na tie Ziu si vata eva^{nia} sa minana lavata pa kasia popoa. Sa minana hie si vagia rina tie Zenitailo, sina lopu va hinokaria rina tie Ziu se Zisu, ke kote nomana hola tu sa minana, pana tava somana beto sari na tie Ziu pu ta vizatadi.

Sa Tinaharupu Tadi na Tie Zenitailo

¹³ Kamahire si zama atu si rau koa gamu kasa na tie Zenitailo: Koa gua sapu na apositolo si rau koa gamu na tie Zenitailo, si va arilaena hola ia rau sa qua tinavete, ¹⁴ pude va konoⁱ gedi sari na tura^{na}qu soti, pude boka ta harupu sari kaiqa arini. ¹⁵ Ura sipu kilui Tamasa sari na tie Ziu, si va eva^{nae} ni Nana baere Sa sari na tinoni pa kasia popoa. Ba pana tava kekere pule mae koe Tamasa sari na tie Ziu, si hokara kote guana tiqe toa puledi pa minate si arini.

* ^{11:8} Diut 29:4; Ais 29:10 * ^{11:9} Sam 69:22-23

¹⁶ Be sa sinika bereti kekenu si ta vala koe Tamasa, si te Tamasa beto mo sa doduruna, meke be sari na dadagana sa huda si ta vala koe Tamasa si tanisa tugo sari na lelaṅa.*

¹⁷ Ba kaiqa lelaṅana sa huda olive si ta moku palae, meke ta soto hobe vala si gamu na tie Zenitailo, na guana lelaṅa olive pinomodi si gamu. Kamahire si tava ṅinira si gamu koari na tinoa maqomaqo tadi na tie Ziu. ¹⁸ Gua asa, ke mi lopu doṅo va gorei gamu saripu guana lelaṅa huda ta moku palaedi. Ura mi tumae nia si hie: Loke mia vinaritokae koari na dadaga, ba ari na dadaga mo si tokani gamu.

¹⁹ Ba kote zama si gamu, “Uve, ba sari na lelaṅa si ta moku palae pude veko poni gami lolomo si gami,” gua.

²⁰ Hinokara sapu ta moku palae si arini sina loke dia vina hinokara, ba gamu si soto vasina, sina va hinokara. Ba mi lopu vahesi puleni gamu, ba mi koa va balau. ²¹ Be lopu ruriti Tamasa sari na tie Ziu, sari na lelaṅa hinokaradi sa huda olive, si vegua, kote ruriti gamu Tamasa be lopu va hinokara si gamu? ²² Mi balabala ia sa tataru meke sa vina kilasa te Tamasa: Va kilasi Sa si arini pu hoqa meke lopu va hinokara, ba tataru ni gamu Sa, be koa nono la si gamu koasa Nana tataru. Ba be lopu gua, si kote ta koku palae tugo koe Tamasa si gamu. ²³ Meke be kekere meke va hinokara sari na tie Ziu, si kote tava soto pule dia mo vasina pu koa kenudi si arini, ura sa Tamasa mo tagoa sa ṅiniraṅira pude tava soto pule lani koasa huda. ²⁴ Ura, be gamu si ta koku vagi koasa keke huda olive pinomona meke tava soto la koasa huda olive ta letena gua sapu lopu hoke ta tavete, si lopu tasuna koasa Tamasa pude vagi puleni sari tie Ziu, sari lelaṅa hinokaradi, meke va soto

* 11:16 Sapu gunia hie si sari na tie Ziu meke sari na tie Zenitailo: Pana somana sari na tie Zenitailo koari na tie Ziu pu raṅea se Zisu si kaqu tava madi beto sarini koe Tamasa.

pule lani pa dia kokoana soti.

²⁵ Kasa tasiqiu, hiva va gilani gamu rau sa hinokara tomena hie pude lopu vahesi puleni gamu. Sa vina karikari tadi na tie Izireli si lopu kaqu koa hola ninae rane, ba kaqu koa paki mo si asa, osolae kamo sa totošo sapu kote somana beto mae sari na tie Zenitailo ta vizatadi koe Tamasa. ²⁶ Ke pa totošo asa doduru tie Izireli si kote ta harupu. Gua puta tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope:

“Sa Hinarupu si kote mae gua pa Zaione*, meke kote vagi pania sa kinaleana tadi na tie pa tutina e Zekopi.*

²⁷ Meke hie sa Qua vinariva egoi koa rini, pana taleoso ni Rau sari doduru dia sinea.”*

²⁸ Koa gua sapu kilua rina tie Ziu sa Inavoso Leana, ke ta evanae kana te Tamasa si arini, pa vinaleana mia gamu na tie Zenitailo. Ba koa gua sapu ele vizati tu Tamasa sari tiatamadia, ke ta tataruedi koe Tamasa si arini. ²⁹ Ura sa vinizata meke sari vinariponi te Tamasa si lopu hite boka ta hobe. ³⁰ Keke~~no~~no gua tugo gamu na tie Zenitailo, sapu lopu hite va tabea gamu sa Tamasa pa totošo ele hola. Ba kamahire si tagoa gamu sa Nana tataru variva taleosae, sina lopu va tabea ri na tie Ziu si Asa. ³¹ Ke kamahire si ari tie Ziu si lopu va tabe pude di boka vagia tugo sa tataru variva taleosae te Tamasa gugua gamu pu ele vagia sa tataru variva taleosae Tanisa. ³² Ura ele vata pusi betoi Tamasa sari doduru tie koasa dia vina karikari, pude mani vata dogoro nia Sa koari doduru sa Nana tataru variva taleosae.

Mani Tavahesi sa Tamasa

* 11:26 E Zisu si na Hinarupu pu mae gua pa Zerusalem. 59:20-21

* 11:26 Ais

* 11:27 Ais 27:9

³³ Sa Nana tataru variva taleosae ravutuna e Tamasa si lopu boka ta nana kamo, meke sa Nana ginilagilana lohina^d, na tinumatumae si lohi hola. Loke tie boka tumae nia sa guguaana sa Nana vinaripitui, meke sari Nana tinavete.* ³⁴ Gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Vea, esei ele tumae nia sa binalabala te Zihova?

Babe esei ele totoli nia si Asa?*

³⁵ Esei ele hite ponía keke tiñitona sa Tamasa pude kaqu poni hobea Sa si asa?!”*

³⁶ Ura Asa mo taveti meke kopu ni sari doduru vinapodaka, meke Tanisa tugo si arini.

Mani tavahesi sa Tamasa ninae rane ka rane! Emeni.*

12

Sa Tinoa pa Ninabuluna sa Tamasa

¹ Ego, kasa tasiqú, koasa tataru variva taleosae te Tamasa koa gita, si tepa zonazona gamu rau, pude vala i koe Tamasa sari na mia tinoa, guana vina vukivukihi toana. Mamu va madi i pa ninabuluna Sa sari na mia tinoa, pude va qetua sa Tamasa. Asa sa mia vinahesi hinokara koa Sa pa korapa bulomia. ² Mi lopu va malumi sari na mia tinoa, pude keha luli sari na hahanana kaleadi tanisa kasia popoa. Ba mi va malumi sari na mia binalabala, pude ta hobe beto koe Tamasa, pude boka gilania gamu sa hiniva te Tamasa, sapu leana na tonoto, meke pude va qetua si Asa.

³ Ba koasa Nana tataru variharupi, sapu poni nau Tamasa koa rau, si zama atu guahe si rau koa gamu hopeke tie: Mu lopu dono va sage pule nigo sapu na tie ari-laemu si goi, ba mu balabala pule nigo gua sapu garomu. Mu va pepekae pule nigo pa mua binalabala, mamu va

* 11:33 Ais 55:8 * 11:34 Ais 40:13 * 11:35 Zob 41:11 * 11:36 1 Kor 8:6

garogaroa sa mua tinoa, koasa padana sa rina η erane sapu poni nigo sa Tamasa. ⁴ Ura sari hopeke tinida gita, si soku kukukurudi, meke sari doduru kukukuru tini hire si votivotikaedi sari na dia tinavete.* ⁵ Gua tugo asa si gita, ke sokuda si gita pu va hinokaria se Zisu, ba soto varigarae mo pa kekeke tini koe Zisu Karisito. Hopeke gita pu ta varigarae si keke kukuruna sa tini asa. ⁶ Hopeke gita si ta poni votivotiki vinariponi, luli gua koasa tataru variharupi sapu ta poni nia gita koe Tamasa. Be sa vinariponi tanisa keke tie si pude tozia sa Inavoso te Tamasa, si mani tavetavete nia luli gua koasa padana sa nana rina η erane.* ⁷ Be guana sa vinariponi si pude varitokae, si mani varitokae; ba be variva tumatumae gua, si mani variva tumatumae. ⁸ Meke pude variva η inirae i gua, si mani variva η inirae i. Asa sapu variponi, si mani variponi va sokusoku tugo; be pude tuturana gua, si mani tuturana va η alinali; be va sare gua, si mani va sare pa qinetuqetu si asa.

⁹ Mi tataru va hinokara ni sari na tie. Mi kukiti nia sa kinaleana, mamu tuqe va nabua sapu leana. ¹⁰ Ke mi koa vari tatarue doduru totošo, guana tamatasi soti koe Karisito, mamu qetuqetu pude variva paman η i. ¹¹ Mu lopu koa gua na tie hakohako, ba mi koa η alinali nia sa ninabuluna sa Ba η ara pa doduru bulomia. ¹² Mi koa qetu nia gua sapu ra η ea gamu sapu kote ta evana, mamu aqa va η ono koari na mia tinasuna, mamu lopu makudo varavara doduru totošo. ¹³ Mi poni sari na tasimia koe Karisito pu ehaka nia sa tinokae, mi va kamo qetuqetui pa mia vetu sari na tie.

¹⁴ Mi varavara lani koe Tamasa pude mana ni si arini pu η onovala gamu; uve, tepa ia sa Tamasa pude mana ni, ba lopu pude leve ni si arini.* ¹⁵ Mi qetu somanae koa rini

* 12:4 1 Kor 12:12 * 12:6 1 Kor 12:4-11 * 12:14 Mt 5:44; Lk 6:28

pu qetu, mamu kabo turaṅi si arini pu kabo. ¹⁶ Mi koa varibulei pa vari korapa mia, mi lopu vahesi puleni gamu, ba koa baere turaṅi sari tie kumakumana. Mi lopu doṅo va sage puleni gamu.*

¹⁷ Mu lopu hobe nia kinaleana sa kinaleana, ba mi tavetia sapu gua leana koari doduru tie. ¹⁸ Gua sapu bokai gamu pa mia kalina, si podekia pude mi koa bule koari doduru tie. ¹⁹ Kasa qua baere, mi lopu hobe nia kinaleana sa kinaleana, ba mi veko la nia koe Tamasa sapu gua asa pude lipua, sina zama guahe sa Kinubekubere Hope: “Arau si kote tubehi; kote hobei Rau si arini,” gua sa Tamasa.* ²⁰ Ba mi tavetia sapu gua zama nia sa Kinubekubere Hope: “Be ovia sa mua kana, si mamu ponía, babe memeha sa, si mamu va napoa, ura be tavete guahe si gamu, si kote pulepaho sa mia kana.”* ²¹ Mu lopu va malumia sa kinaleana pude va kilasigo; ba mamu va kilasa nia lineana sa kinaleana.

13

Sa Nada Vinatabe koasa Qinavuna

¹ Gamu doduru si mi va tabei sari na tie pu tago ṅiniraṅira pa qinavuna. Ura be lopu tava malumu koe Tamasa si arini, si lopu boka tagoa rini sa ṅiniraṅira. Sina sari doduru tie pu tagoa sa ṅiniraṅira asa, si ta vizatadi koe Tamasa. ² Sa tie sapu lopu va tabea sa tinarae tadi na qinavuna, si va karia tugo sa sa Tamasa sapu vizatadi si arini, meke sa tie sapu tavete gua asa si tepa ia sa vina kilasa pa nana tinoa soti koari na qinavuna. ³ Sari na tie pu tavete va toṅoto si loke dia minatagutu koari na qinavuna. Ba sarini pu tavete va sea mo si matagutu. Be lopu hiva koa matamatagutu si gamu, si mi tavete va toṅoto mo,

* 12:16 TTA 3:7 * 12:19 Diut 32:35 * 12:20 TTA 25:21-22

pude tava lavata mia koari na qinavuna. ⁴ Ura na nabulu mo te Tamasa si arini pude tokani gamu. Ba be tavete va sea si gamu si mi matagutu ni. Ura sari na qinavuna si ari dia *ninira* pude va kilasa gamu. Arini si na nabulu te Tamasa, pude vata evaⁿia sa vina kilasa te Tamasa koa rini pu tavete va sea. ⁵ Gua asa, ke mi va tabei sari na tinarae tadi na qinavuna, lopu koa gua koasa minatagutuna mo sa vina kilasa, ba gua tu sapu tozini gamu sa bulomia pude taveti.

⁶ Gua asa ke tabara takisi si gamu, sina sarini pu tupei sari na *ninira* pa qinavuna, si na tie tavetavete mo te Tamasa, pu kopu totoko nia sa dia tinavete.* ⁷ Ke mi tabari sari doduru mia takisi saripu tepai rini; sari doduru mia takisi soti telemia, meke saripu tana mia tinagotago; mi pamaⁿa ni na va lavati sari doduru tie tavetavete sara.

Tinavete Variva Tokae pa Hopeke Tie

⁸ Mu lopu veko gale koa ke tie pa doduru ginugua, ba sapu kaqu tavetia goi, si mamu lopu makudo koa vari tatarue mo. Ke asa sapu tataru, si ele va tabe betoa mo sa sa Tinarae te Tamasa. ⁹ Sari tinarae hire: “Meke mu barabarata, meke mu variva mate, meke mu hiko, meke mu okoro nia sa likakalae tanisa votiki tie,” gua; sari doduru arini, meke kaiqa pule si ta varigarae mo pa keke tinarae, sapu guahe: “Mu tataru nia sa turaⁿamu, gua sapu tataru pule nigo si agoi,” gua.* ¹⁰ Ura asa sapu tataru ni sari doduru tie, si lopu tavete va kaleana si asa koa rini. Ke asa sapu tataru, si ele va tabea mo sa doduruna sa Tinarae te Tamasa.

¹¹ Ego, mi tavete gua asa, sina gilania mia mo gamu sa toতোso kamahire. Ele kamo mo sa toতোso, ke mi vaⁿunu koari na mia pinuta. Ura sa nada tinaharupu si tata hola kamahire, hola nia toতোsona sipu podalae va hinokara si

* 13:6 Mt 22:21; Mk 12:17; Lk 20:25

* 13:9 Ekd 20:13-15,17; Diut

5:17-19,21; Liv 19:18

gita. ¹² Ele tata hola taloa sa boni, meke tata mae sa rane. Mada beto taveti sari na hahanana tanisa hinuporo, mada va namanama varipera ni sari na tiniona varipera tanisa kalalasa. ¹³ Mada ene pa hahanana tonoto, gua rina tie pu ene pa kalalasana sa rane; lopu na ninaponapo va viviri, meke na vinarigara tie pa vinarivosa, lopu pa vinari riqihi, babe na hahanana kaleadi, lopu pa vinaripera, babe na kinonokono. ¹⁴ Ba mi pokopoko nia sa kinohana e Zisu Karisito. Mi lopu balabala hata i pude luli meke va tabei sari hiniva kaleadi pa tinimia.

14

Mu Lopu Zutua sa Tasimu

¹ Mi baeria sa tie sapu malohoro pa nana rina^{nerane}, ba lopu zutua babe varitokei nia koari nana binalabala soti.* ² Koa keke tie si kote leana mo pa nana rina^{nerane} si pude henai sari doduru ginani, ba sa tie sapu malohoro nana rina^{nerane} si tale hena ginani elelo na vua huda mo. ³ Meke sa tie sapu boka henai sari doduru ginani si lopu kaqu dono va gorea sa sa tie sapu lopu boka, meke sa tie sapu lopu henai sari doduru ginani, ba lopu kaqu zutua si asa sapu boka henai sari doduru ginani, sina lopu etulia Tamasa si asa. ⁴ Esei si agoi pude zutua sa nabulu tana votiki tie? Sa nana palabatu soti mo telena si kaqu vizatia, sapu be tonoto babe sea si asa, meke kote qetu nia tugo Tamasa, sina Asa tu kote boka toka nia pude tavete valeana si asa.

⁵ Pa binalabala tanisa keke tie si arilaena hola si keke rane, hola ni sari kaiqa rane pule; ba pa binalabala tanisa keke tie pule, si kekenono beto mo sari doduru rane. Ego, hopeke tie si mani vizata valeania mo sapu gua tonoto pa nana binalabala. ⁶ Asa sapu va madia si keke rane si

* 14:1 Kol 2:16

va madi nia sa koasa Baṅara, meke asa sapu boka henai sari doduru ginani si va lavatia sa sa Baṅara, sina zama leana ni sa si arini koe Tamasa. Asa sapu madi ni sari kaiqa ginani, si va madi ni sa koasa Baṅara, meke zama leana ni tugo sa pa nana vinaravara. ⁷ Ura loke tie gita si toa babe mate eke telena pude va qetu pule nia. ⁸ Be toa si gita, si toa pude va lavatia sa Baṅara; meke be mate si gita, si mate pude va lavatia tugo sa Baṅara. Ke be toa ba be mate si gita, ba tanisa Tamasa tugo si gita. ⁹ Ura Karisito si mate meke toa pule, pude na Baṅara tadi pu toadi meke matedi. ¹⁰ Ke, sapu agoi na vegua ke zutua goi sa tasimu koe Karisito? Babe na vegua ke doṅo va gorea goi sa tasimu? Ura gita doduru mo si kote turu pa kenuna sa Tamasa, pude ta pitu koa Sa.* ¹¹ Ura guahe sapu zama nia sa Kinubekubere Hope:

“Na Tamasa toaqu si Rau,
 ke tozi va hinokarani gamu Rau,
 sapu kote kokotuṅu pa kenuqu Rau sari doduru tie,
 meke kote helahelae Nau rini sapu Arau sa Tamasa,”
 gua.*

¹² Ke hopeke gita doduru si kote tozi vura ni koa sa Tamasa pa rane vinaripitui sari hopeke nada tinavete.

Mu Lopu Turaṅa Va Sea ia si Keke Tasimu

¹³ Ego, mada lopu varivari zutui si gita. Mada balabala ia pude lopu tavetia si keketona sapu boka vata tubarae ia pa sinea si keke tasida koe Karisito. ¹⁴ Pa korapa qua tinoa koe Karisito sa Baṅara, si gilania rau sapu loke ginani si hopena pude hena ia. Ba be va hinokaria ke tie sapu hopena si keke ginani gua, si ta evaṅae hopena tugo koasa si asa. ¹⁵ Be guana ṅoṅovalala ia goi sa rinaṅerane tanisa tasimu koasa ginani sapu hena ia goi, si lopu luli valeania

* 14:10 2 Kor 5:10 * 14:11 Ais 45:23

goi sa hahanana tataru. Mu lopu novala nia pa ginugua ginani goi sa rinanerane tanisa tasimu sapu ele mate hobeia Karisito. ¹⁶ Mu lopu taveti sari na tinavete sapu kote boka zama va kaleanani gamu ri na tie si gamu na tie te Karisito. ¹⁷ Ura sa Butubutu Banara te Tamasa si lopu koa gua pa ginugua ginani na napo; ba na tinonoto, na binule, meke na qinetuqetu tu pa korapana sa Maqomaqo Hope. ¹⁸ Ke asa sapu nabulu nia se Karisito pa sirana asa, si va qetua sa sa Tamasa, meke tava sosode tugo koari na tie, sapu leana si tavetia sa.

¹⁹ Gua asa, ke mada podeke sisigitia pude koa bule koari na tie doduru toto. Mada koa varivari tokae na variva ninirai. ²⁰ Mani lopu ta novala pa ginugua ginani sa tinavete te Tamasa. Doduru ginani si leadi beto mo pude henai. Ba lopu leana si pude hena ia si keke ginani sapu boka va hoqai pa sinea sari kaiqa tie. ²¹ Sapu tonoto pude tavetia si pude lopu hena miti, na napo vaeni, babe evani kaiqa tona pule sapu boka va hoqai sa tasimu.

²² Mamu kopu nia mo sapu gua va hinokaria goi pa varikorapamu goi meke sa Tamasa. Ba tamanae sa tie sapu lopu zutu pule nia toto tavetia sa sapu gua tonoto pa nana binalabala. ²³ Ba be nunala sa tie toto henahena si asa, si zutu pule nia mo si asa, ura lopu soto pa rinanerane sapu gua evania sa, meke sa tinitona sapu lopu ta tavete pa rinanerane, si na sinea tugo si asa.

15

Sa Tinoa pude Va Qetui sari Votiki Tie

¹ Gita pu ninira pa rinanerane, si mada paleke toka ni pinaleke mamata saripu malohoro pa rinanerane. Ba lopu pude va qetu puleni gita. ² Ba mada hopeke tavetia sapu gua leana, pude va qetui sari na tasida pude va ninira sagei pa rinanerane si arini. ³ Sina e Karisito ba

lopu va qetu pule nia telena, ba gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Sipu zama va kaleanigo rini si zama va kaleanau tugo rini si Arau,” gua.* ⁴ Sari doduru tin^utona saripu ele ta kubere koasa Kinubekubere Hope, si pude va tumatumae gita, pude mada soto va nabu meke tava nin^unira si gita koari na vinatataru. ⁵ Sa Tamasa sapu poni gita sa sinoto va nabu meke sa nin^unira, si mani va boka gamu pude mi koa keke mo pa mia binalabala meke tinoa, pude lulia sa kinehana e Zisu Karisito; ⁶ pude mi keke gua vahesia gamu doduru sa Tamasa, sa Tamana sa nada Ba^unara Zisu Karisito.

Sa Inavoso Leana koari na Tie Zenitailo

⁷ Mi koa vari hapahapai si gamu gua sapu vagi gamu Karisito si gamu pude mani tavahesi sa Tamasa. ⁸ Ura tozini gamu rau sapu nabulu ni Karisito sari na tie Ziu, pude vata dogoro nia sapu hinokara sa vina tatara te Tamasa koari na tiatamadia rini. ⁹ Gua asa pude va bokai tugo Sa sari na tie Zenitailo, pude vahesia sa Tamasa koa gua koasa Nana tataru variva taleosae koarini, gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope:

“Gua asa ke kote vahesigo rau pa vari korapadi ri na tie Zenitailo;

kote kera vahesia rau sa Pozamu.”*

¹⁰ Meke gua pule he si ta zamae:

“Gamu na tie Zenitailo,
si mi koa qetuqetu somanae koari na tie ta vizatadi
te Tamasa,” gua.*

¹¹ Meke gua pule he:

“Mi vahesia sa Ba^unara, gamu doduru tie Zenitailo,
mi kera vahesia, gamu doduru tinoni.”*

* 15:3 Sam 69:9 * 15:9 2 Samuela 22:50; Sam 18:49 * 15:10 Diut 32:43

* 15:11 Sam 117:1

¹² Meke e Aisea ba zama gua tugo he:
 “Sa Karoso te Zese si kote tuvulu vura,
 kote turu sage si Asa pude banara ni sari tie Zenitailo,
 meke kote rane ari na Zenitailo si Asa,” gua.*

¹³ Mani va sinini ni gamu qinetuqetu meke binule, sa Tamasa koari na mia rinañerane koa Sa, pude mi rane valeania pa korapa ninirañira tanisa Maqomaqo Hope sapu kote gorevura sari Nana vinatatarata.

Guguana sapu Zama Va Mataqara nia Paula

¹⁴ Kasa tasiq, gilana valeania rau sapu sinini nia na lineana sa mia tinavete koari na tie, meke tagoi gamu sari tinumatumae, pude boka variva tumatumae si gamu.

¹⁵ Ba mataqara si rau pude kubere atu koa gamu, pude va balabala puleni gamu si kaiqa ginugua, sina ele garunau Tamasa si rau pa Nana tataru variharupi ¹⁶ pude qu nabulu nia se Zisu Karisito koari na tie Zenitailo. Tavetavete guana hiama si rau, pude tarae nia sa Inavoso Leana te Tamasa, pude di ta evañae na vinariponi pu variva qetu koe Tamasa sari na tie Zenitailo, pu ele tava madidi koa Sa, pa ninirañira tanisa Maqomaqo Hope. ¹⁷ Gua ke koasa qua sinoto va nabu koe Zisu Karisito, si koa qetu nia rau sa qua tinavete pude nabulu nia sa Tamasa. ¹⁸ Lopu kote zama nia rau keketona ba gua mo sapu evañia Zisu Karisito koa rau, pude turana lani sari na tie Zenitailo pude va tabea sa Tamasa. Ele evañia Karisito sapu gua asa koari na qua zinama na tinavete, ¹⁹ koasa ninirañira tadi na tinavete variva magasadi na vina gilagila nomadi, meke koasa ninirañira tanisa Maqomaqona Tamasa. Ke koari doduru qua inene podalae pa Zerusalemata, meke kamoata pa Ilirikamata, si tarae beto nia rau sa Inavoso Leana koasa guguana e Zisu Karisito. ²⁰ Sa qua hiniva nomana si pude

* 15:12 Ais 11:10

tarae nia sa Inavoso Leana koari na vasidi sapu lopu ele ta avoso sa pozana e Karisito, pude qu lopu guana la kuri vetu koasa sinokirae sapu ele podalae nia rina votiki tie. ²¹ Gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope sapu zama guahe:

“Arini pu lopu ta tozi nia sa gugwana Sa si kote dogoria rini,
meke sarini pu lopu ele avoso nia si kote gilania.”*

Sa Minizi te Paula pude La pa Roma

²² Gua mo asa ke ta hukata si arau soku totoaso pude atu koa gamu.* ²³ Ba kamahire si ele va hokoti rau sari na qua tinavete koari na vasidi hire, meke sina hoke mizimizi atu si rau koa gamu koari soku vuaheni ele hola pude atu dogoro gamu, gua; ²⁴ ke balabala ia rau si pude atu tutuvu gamu koasa qua inene la pa Sipeini, pude qu boka ta tokae koa gamu koasa qua inene la vasina, pana ele beto atu koa qetuqetu paki koa gamu si rau. ²⁵ Ba kamahire si korapa hebala la pa Zerusalemata si rau, pude varitokae paki si rau koari na tie te Tamasa vasina.* ²⁶ Ura koasa dia tataru rina ekelesia pa Masedonia meke Akaia si vala ni rini si kaiqa vinariponi, pude toka ni sari na tie habahualadi, saripu koa turaṅi rina tie te Tamasa pa Zerusalemata. ²⁷ Qetu nia rini sa dia tinavete hie, ba lopu asa mo; na asa tugo sa dia tinavete, sina ele vagia rini koari na tie Ziu sa tinoa Maqomaqo tamanaena. Gua asa, ke goto tugo koarini pude toka ni sari na tie Ziu pa kalina poata, meke pa tin^utona hokara.* ²⁸ Pana va hokotia rau sa qua tinavete, pude vala nia sa poata koa rini pa Zerusalemata, si kote tiqe topue la pa Sipeini si rau, ba kote atu hopiki ni gamu tu rau pa qua inene la. ²⁹ Meke gilana valeania rau, sapu pana atu

* 15:21 Ais 52:15 * 15:22 Rom 1:13 * 15:25 1 Kor 16:1-4 * 15:27
1 Kor 9:11

kamo rau, si kote tava kamo koa gamu sa minana nomana hola te Zisu Karisito.

³⁰ Ke tepa zoṅa zoṅa gamu rau si gamu kasa na tasiqū, pude varavara toka sisigiti nau koe Tamasa, sina raṅea gita sa Baṅara Zisu Karisito, meke ele ponini gita Sa sa tataru koasa Maqomaqo Hope. ³¹ Mi varavara toka nau, pude qu tava leseve si rau koari pu lopu na tie te Karisito pa Ziudia, pude di qetu nia ri na tie te Tamasa pa vasileana Zerusalemā sa qua tinavete varitokae vasina. ³² Ke pa hiniva te Tamasa si kote qetu hola si rau pana kamo atu, pude kote variva niṅira i si gita. ³³ Sa Tamasa sapu poni nia sa binule koa gita, si mani koa koa gamu doduru, Emeni.

16

Sa Tataru te Paula koari Hopeke Tie pa Roma

¹ Maqu zama leana atu nia koa gamu se Pibi, sa vaveneda pa vinalesi sapu nabulu nia sa ekelesia pa Senekeria. ² Mi va kamo valeania si asa pa hahanana sapu garodi rina nabulu tie te Karisito; mi va tukania pa doduru siraṅa, gua sapu hivani gamu sa. Ura soku tie si ele toka valeana ni sa, meke gua tugo arau.

³ Tozia qua tataru koari Pirisila meke e Akuila, saripu na qua baere tavetavete koe Zisu Karisito,* ⁴ sapu lopu ruriti dia tinoa, pude toka nau pa tinasuna. Zama leana hola si rau koa rini, meke lopu arau mo, ba doduru ekelesia Zenitailo hire ba gua tugo. ⁵ Mi tozia sa qua tataru koasa ekelesia pu hoke vahesia sa Tamasa pa dia vetu.

Mi tozia tugo sa qua tataru koasa qua baere Ipaenitasi sapu sa tie kekenu hokara koasa pinaqaha popoa Esia pu va hinokaria se Zisu Karisito. ⁶ Qua tataru tugo koe Mere sapu toka sisigitini gamu. ⁷ Tozia tugo sa qua tataru koari

* 16:3 TTA 18:2

Adoronikasi meke Zuniasi, sari na tie Ziu turaṅaṅa pu koa turaṅi rau pa vetu varipusi. Na tie ta gilanadi koari na apositolo si arini, meke lulia rini se Karisito, sipu lopu ele na tie te Karisito si rau.

⁸ Mi tozia tugo sa qua tataru koe Amipiliatasi, sa tie tanisa Baṅara meke na qua baere soti tugo. ⁹ Tozia tugo sa qua tataru koe Urabanasi, sa nada baere tavetavete te Zisu Karisito, meke koe Sitakaisi sa qua baere soti. ¹⁰ Meke koe Apelisi tugo, sapu qetu nia Karisito koasa nana kinalavarae. Meke gua tugo koari kasa pu koa koasa puku tatamana te Arisitobiulasi. ¹¹ Qua tataru tugo koe Herodioni, sa tie Ziu turaṅaṅa, meke tataru koari kasa tasida pu koa pa puku tatamana te Nasisasi.

¹² Tozia tugo qua tataru koari Tarapaena, e Taraeposa, sari barikaleqe sapu nabulu nia sa Baṅara, meke na qua tataru tugo koe Perisi keke barikaleqe pule sapu sa qua baere soti, pu tavetavete va ṅiṅira ponia sa Baṅara.

¹³ Garunu la nia tugo sa qua tataru koe Rupasi, sa nabulu arilaena hola tanisa Baṅara, meke koasa tinana, sapu hoke toka sisigiti nau doduru toso guana tuna soti.*

¹⁴ Sa qua tataru tugo koari, Esinikiritasi, Pileqoni, Heamasi, Paterobasi, e Hemesi, meke koari tasida pu koadi koarini. ¹⁵ Meke qua tataru tugo koari Piloloqasi, e Zulia meke e Neriasi meke sa vavenena, meke koe Olimipasi, meke koari doduru nabulu te Tamasa saripu koa somanae koarini.

¹⁶ Mi koa varihapahapai pa inaro hope, ura sari doduru ekelesia te Karisito si garunu atu ni koa gamu sari na dia tataru.

Sari na Vina Tumatumae Vina Betobeto

¹⁷ Kasa tasiq, maqu zama va ṅiṅira atu koa gamu kamahire, mi balau ni sarini pu boka varipaqaqahani gamu,

* 16:13 Mk 15:21

meke tura^{na} va sea i sari na tie koe Karisito, koasa vina tumatumae sapu ele vagia gamu. Mi koa va seu koa rini. ¹⁸ Ura sari na tie gua arini, si loke dia tinokae koasa nada Ba^{na}ra Zisu Karisito. Balabala kale lamo si arini koari na dia ginugua soti teledia. Koari na dia zinama memehedi, meke lomosodi, si va pupuhi ri sari na binalabala tadi na tie pu loke dia ginugua seadi. ¹⁹ Avoso nia ri doduru tie sapu ta ronuemia si gamu koasa Inavoso Leana te Karisito, ke asa sapu qetu nia rau koa gamu, ba hivani gamu rau pude gilana valeania gamu, gua sapu leana, ba lopu tavetia gua sapu kaleana. ²⁰ Ego, sa Tamasa sapu sa ^{na}tina sa binule, si mani lopu sana toka nigo pude va kilasia se Setani pa kauru nenemu.

Mani koa koa gamu sa tataru variharupi te Zisu sa nada Ba^{na}ra.

²¹ E Timote sa nabulu sapu toka nau, si garunu atunia tugo koa gamu sa nana tataru, meke gua tugo ari Lusiasi, Zesoni meke e Sosipata, sari na tie Ziu tura^{na}qu.*

²² Meke arau Tetiasi sapu kuberia sa leta te Paula pa pepa hie, ba garunu atunia tugo sa qua tataru koa gamu pa korapana e Zisu Karisito.

²³ E Qaeasi sa palabatu sapu kopu nau si arau Paula, si garunu atu nia tugo sa nana tataru koa gamu. Pa vetu tanisa si hoke varigara pa vinahesi sari doduru tie tani. Meke e Erasitasi, sa tie sapu kopu poata tanisa vasileana nomana, meke e Kuatasi sa tasida, ba garunu atu nia tugo sa dia tataru koa gamu.* ²⁴ Mani koa koa gamu sa tataru variharupi tanisa nada Ba^{na}ra, Zisu Karisito, Emeni.*

Tukutuku Vinaravara Vinahesi

* 16:21 TTA 16:1 * 16:23 TTA 19:29; 1 Kor 1:14; 2 Tim 4:20 * 16:24 Kaiqa kinubekubere koadi pukerane si somania sa vesi hie tani meke kaiqa pa vinabetona sa leta.

²⁵ Mada vahesia sa Tamasa, sapu boka va ninira gamu pa mia rinanerana sa Inavoso Leana, sapu tarae vura nia rau, sapu sa inavosona e Zisu Karisito sapu ta tome pa totoo pukerane, ²⁶ ba kamahire si tava bakala valeana koari na kinubekubere tadi na poropita. Meke sa Tamasa toa holana si garunu atu ni sari Nana nabulu pude madi tozi vura valeana nia koari doduru butubutu si asa, pude madi va hinokaria na va tabea.

²⁷ Mani ta vala sa vinahesi koasa Tamasa ekeina pu tagoa sa ginilagilana lohina, pa korapana Zisu Karisito, ninae rane ka rane! Emeni.

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5